

A Magyar Gyógypedagógiai Társaság III. Országos Értekezletének naplója.

III.

HARMADIK ÜLÉSSZAK.

(1929. június 3. délelőtt 9 óra.)

Románné Goldzieher Klára

Íráskutató.

A BESZÉDHIBÁSOK IRÁSA.

Az egyén írásának megfigyelése az egész egyéniség mozgásos megnyilvánulására vet világosságot. A mozgásban kifejezésre jut egyrészt az ember legősibb énje, másrészt a külső életkörülmények adottsága. E kettő közötti feszültség határozza meg a mozgás dinamikáját, pl. a bánat lelki folyamatának mások a mozgásos megnyilvánulásai, mint a bátorságnak. A megfigyelésre legalkalmasabb kifejező mozgás az írás; más-más lelki beállításban, változó keretek között történik, (másolás, diktálás, fogalmazás, gyors-, szépírás stb.) a mozgási folyamat maradandóan rögzítve jelenik meg a papíron. A beszéd, írás, gesztus analóg mozgásfolyamatok. Több száz dadogón tett írásmegfigyelései (a Gyógypedagógiai Társaság szakülésén, valamint a berlini Pszichológiai Intézetben történt előadásokon számolt be róla részletesen az előadó)¹ teljes részletességgel igazolták, hogy a dadogó nemcsak beszéd közben akadozik, ismétel és erőlködik, hanem az írásnál is megvannak a kezdetes kényszermozgások, az ismétléses átírás tünetei, a hézagpótló kampók, az időszerűtlen, túlerős árnyékolások. A dadogó írása nem egységes, harmóniája meg van bontva, mert hiányzik belőle az egyéni *ritmus*. A dadogó beszéd- és írásbeli megakadásai nagyrészt kiküszöbölődnek, ha hiányzó ritmusát pótoljuk pl. melódiabegyakorlás révén.

A gyógypedagógus szempontjából fontos, hogy az átlagnál csúnyábban és rendetlenebbül író gyermeknél ne egyszerű megróvással igyekezzék a nevelő az írást javítani, hanem a rossz írás rávezetésül szolgáljon a gyakorlati nevelőnek a gyermek egyéb mozgásos magaviselete megfigyelésére és megítélésére.

W. Dr. Kaufmann Irén hangsúlyozza, hogy az írás kényelmes és megbízható forrás a mozgások megfigyelésére.

Schulmann Adolf kiemeli, hogy az előadó az ő vezetése alatt álló Áll. Beszédtanfolyam növendékein végezte tanulmányait és hogy milyen értékes segédeszközt kaptak ezáltal a gyermekek egész egyéniségének és különleges beszédhibájának megítéléséhez.

Sarbó Artur óvatosságra int, mert nem szabad túlgyorsan általánosítani, a dadogóknál talált írás-hibák lehetnek élettani tökéletlenségek is. Minden mozgás izom-összehúzódon alapul s ennek összerendezési mikéntje nincs még kikutatva. A tónusos összehúzódon súlyosabb a klonusosnál; az írásos nehézségeken a fonomimikás eljárás is sokban segít.

¹ Lásd: A hibásbeszédűek írása. Magyar Gyógypedagógia 1928. évf.

Dr. Gurszky Ernő

a Gyógypedagógiai Tanárképző előadó tanára

A GYÓGYPEDAGÓGIA ELMEKÓRTANI KÉRDÉSEI.

A gyógypedagógia és elmekórtan gyakorlati alkalmazásaikban egymáshoz átnyúló határ-területekkel bírnak. A gyógypedagógiai gazdagodása a pszichológiai és pszichiátriai ismeretek bővülése alapján történik; bonyolultabb esetek (oligophrenia + psychosis) helyes megítélése és azok felismerésére alapított megfelelő eljárás csak elmeorvosi irányítás mellett mehet hiba nélkül végbe. A kriminál-pedagógia és pato-pszichológia vonatkozásai is számosak; az emlékezeti tévedésektől a különböző motívumú hazugságok megítéléséig, (tanúpszichológia; a megfigyelő otthonok családfői feljegyzéseinek szakorvos által való értelmezése), mind ezt a közös munkát szolgálják. A kislétszámú osztályokba való áttelepítésnél viszont az orvosnak tekintetbe kell venni, a testi eltérések mellett, a szellemi abnormitásokat is; tehát az iskolaorvosnak is kellenek gyógypedagógiai szakismeretek. Felnőtt elmebetegek családi ápolásánál is fontos teendő jut a gyógypedagógusnak, már az arra alkalmas anyag kiválasztásánál is, de főleg a pedagógiai terápia keresztülvitelében.

A gyógypedagógiai intézetekbe felveendő, oligofrén gyermekanyag helyes kiválasztása is csak elmekórtani ismeretek segítségével történhetik. Kisebbszámú kóros tünetek megítélése (félelemérzetek, kényszerképzet) is csak pszichiátriai gondolkodás mellett képzelhető.

Ezért előadó megokoltnak látja és örömmel üdvözli, hogy a Gyógypedagógiai Tanárképző új tantervébe az orvos-pszichológia mellett az elmekórtan tünettana is beillesztetett előadási anyag gyanánt.

Dr. Deutsch Ernő, mint gyermekorvos hangsúlyozza, hogy az eredmény érdekében az orvos és pedagógus közös munkájára van szükség, e célból célravezető lenne családi tanácsadók létesítése.

Dr. Máday István az intézetekben működő pedagógusok kriminológiai hozzáértését tartja szükségesnek.

Dr. Fabinyi Rudolf igen szívesen látja, hogy a terápiaiban is részt kérnek a maguk számára a gyógypedagógusok.

Dr. Szondi Lipót

Az Állami Gyógypedagógiai Kórtani és Gyógytani Laboratórium vezetője:

A FOGYATÉKOSOK KÓRTANI KUTATÁSAINAK ÚJABB ÚTAIRÓL*

A laboratórium kutatásainak gyökérproblémáját a fogyatékosok kórformáinak elemzése, a fogyatékosokat mutató kóros személyiségek kórtani elemzése képezte. E kérdés tisztázása érdekében minden fogyatékos egyént öt szempontból tettünk vizsgálat tárgyává: 1. öröklődés, 2. testalkat, 3. elmealkat, 4.

* Beszámoló az Állami Kórtani és Gyógytani Laboratórium 1928—29. évi működéséről.

pszihoszomatikus funkciók és 5. pszihoszomatikus fejlődés szempontjából.

1. Az öröklődéstani kutatásoknak a fogyatékoságok tanában népegészségügyi és fajegészségügyi jelentősége van. A genealogiai kutatások népegészségügyi fontossága megnyilvánul a fogyatékoságok keletkezésének elemzése terén, a fogyatékoságok diagnosztikájában és prognosztikájában, végül azok orvosi gyogyepedagógiai terapiájában. A genealogiai kutatás a fajegészségügy terén a fogyatékoságok eugenetikai problémáinak megoldása körül jelentős. Gyakorlati céljaink irányítása mellett revízió alá kellett vennünk mindazon tényezőket, melyek évtizedek óta a „*terheltség*“ szó fogalmát kitöltötték. Vizsgálatainkból kiderült, hogy e tényezőknek csak töredékes hányada jelentős az újabb öröklésbiológiai szempontok értelmezése szerint. A laboratórium öröklődéstani kutatásai nem elégedtek meg annak a kérdésnek az eldöntésével, vajjon domináns vagy recesszív módon öröklődnek-e a különböző fogyatékoságok. Genealógiai problémáinkat a következőképen állíthatjuk föl: a) Az öröklődési elemek (a genek) kapcsolódásának törvényei a különböző fogyatékoságoknál; b) elegendő-e egyetlen egy öröklődési elempár (genpár) a különböző fogyatékoságok előidézéséhez; c) az egyes öröklődési elemek megjelenési formáinak elemzése a különböző fogyatékoságok területén. (Tanulságos családfák bemutatása.) E kutatások vannak hivatva komoly természettudományos alapokat szerezni a fogyatékoságok eugenetikai problémáinak megoldásához.

2. *A testalkat, a test szerkezetének elemzése* terén fejtett ki a laboratórium legnagyobb munkásságot. A fogyatékos egyének konstitúciójának elemzése ezideig azért nem vált lehetségessé, mert nem rendelkezünk variációs-statisztikailag megbízható normákkal. E normákat a laboratóriumnak kellett megszereznie. Közel 1000 épértelmű gyermekeken végzett antropometriai adatok alapján a laboratórium megállapította a budapesti szegénysorsú, mindkét-nembeli gyermekek egyes antropometriai méreteinek, valamint alkatindexeinek normális zónáit. E vizsgálatainkból kitűnt, hogy az oligofrének könnyebb csoportja nem mutat komolyabb eltérést az épértelműek csoportjától sem egyes testi méretei, sem alkatindexei szempontjából. Csak a súlyos értelmi fogyatékoságokat mutató csoportoknál (alkotás-utcai, rákosfalvai növendékek) találtunk, úgy a konstitúciós indexekben, mint az egyes testi méretekben lényeges eltérést a normától. Az a körülmény, hogy a testi méretek, valamint az alkatindexek nem bizonyultak alkalmasoknak az oligofrének könnyebb csoportjának elkülönítésére az épértelmű gyermekek csoportjától, arra buzdított bennünket, hogy más úton keressünk értékesíthető differenciális-diagnosztikai alapot ép- és nem épértelműek testi strukturájának elkülönítéséhez. Így jutottunk el *dr. Dobák G.* röntgenszakorvos, munkatársunk segítségével fogyatékosak koponyáinak pontosabb radiológiai *kvalitativ*-elemzéséhez, a koponyadeformításoknak, a varratok csontosodási állapotának finomabb diagnosztikájához, végül pedig a *radiológiai krariometria* olyértelmű, — általunk kidolgozás alatt álló — újabb eljárásaihoz, melyeknek segítségével ép és nem ép értelműek testi elkülönítése biztosabb alapokra fektethető.

3. A fogyatékosak *elmealkatának elemzése* terén a laboratórium főleg a fogyatékoságok kapcsolatait kereste az *eidetikus* alkathoz.

4. *A fogyatékos test és a fogyatékos értelem funkcionális kapcsolatainak kiderítését* a laboratórium több úton kísérte meg. a) Sok száz fogyatékos egyén testi és elmebeli elemzése kapcsán a laboratórium felette érdekes kapcsolatot derített ki a *koponya-deformitások jellem- és temperamentumdetermináló hatásairól*. Kiderült ugyanis, hogy bizonyos típusú koponya-deformitások súlyos nyugtalanságokkal, eretizmussal járnak. E kérdéssel kapcsolatban foglalkozott a laboratórium fogyatékosak kényszermozgásainak elemzésével. b) *Lajta Alfréd dr.* munkatársannak sikerült egyszerű vegetatív-hormonális reflexek vizsgálata útján (cukor-terheléses vércukorgörbék segítségével) betegeink vérének elemzése útján kellő biztonsággal elkülöníteni a *tompa értelmi fogyatékos* t a *nyugtalan-eretikus fogyatékos*tól. E vizsgálatok mély betekintést eredményeznek fogyatékosaink mélyenfekvő szerveinek működési zavaraira.

5. A fogyatékos egyén *fejlődéstani elemzése* terén megoldást nyert az a kérdés, vajjon melyik az a testi-méret vagy alkat-index, amelyik a növési és érési folyamatok kölcsönös kapcsolatát időszakos, vagy végleges túlsúlyát a legérzékenyebben jelezni képes. Ezen megállapításaink különösen a serdülés zavarainak diagnosztikája szempontjából bírnak fontossággal. A laboratórium munkatérve, hogy az összes testi méretek és alkatindexek kölcsönös kapcsolatát korrelációs számítás útján felderítse és ezúton derítsen fényt a *kóros forma és a fogyatékos funkciók szoros kapcsolatára*. Ezzel az alapvető munkával kívánja a laboratórium a fogyatékoságok kórtanának és kóroktanának gyógypedagógiai jelentőségét feltárni.

A jövő feladata lesz e kóroktani és kórtani ismeretek alapján a fogyatékoságok orvosi javításának útait kikutatni.

Előadó úgy véli, hogy a jövőben a gyógypedagógiai iskolákat két pillérre kell építeni, ú. m. az elmefejlődést-gátló ártalmakat elhárító gyógykezelésre, tehát a gyógypedagógiai szakorvosra és az oktatás és nevelés nehéz munkáját végző gyógypedagógusra. Minthogy a beiskolázott értelmi fogyatékos gyermekek közel 10 %-a oly súlyos agyi elváltozásban szenved, amely őket mindenemű gyógypedagógiai előkészítésre képtelenné teszi, előadó az alábbiakat javasolja:

I. A gyógypedagógiai előkészítő osztályokkal párhuzamosan az internátussal bíró gyógypedagógiai iskolákban *orvosi előkészítő osztályt, illetve kórtermet* állítsanak fel abból a célból, hogy a leg-súlyosabb értelmi fogyatékos gyermekek orvosi előkészítés után gyógypedagógiai oktatásra, illetőleg nevelésre alkalmasabbá válhassanak.

II. Abból a ténymegállapításból kiindulva, hogy az értelmileg fogyatékosak testi és elmealkatuk alapján két egymással polárisan ellentétes, ennekfolytán különböző gyógypedagógiai oktató és nevelő eljárásokra szoruló csoportot alkotnak, javasolom, hogy ott, ahol párhuzamos osztályokat kell alkotni, legyen egy *nyugodt* osztály és egy *nyugtalan osztály*. A növendékek eme kettéválasz-

tása szükségszerűen vonja maga után azt, hogy különböző oktatási és nevelési módszerek alkottassanak külön a nyugodt-tompa és külön a nyugtalan-eretikus fogyatékosok számára.

Herváth Kálmán igen fontos előrehaladásnak látja, hogy az értelmi fogyatékosok kutatásában a karakter-hibákat is megfigyelik.

Michels Fülöp készséggel elismeri az új intézet elméleti tudományos munkásságának értékét, de a laboratórium címében a gyógytan is benne van, s így kell, hogy gyakorlati gyógypedagógiai célt is szolgáljon.

Vándory Dezső szerint a képezhetőség foka alacsonyabb a család, mint az intézet szempontjából.

Dr. Naményi Lajos az örökletesség káros szerepét hangsúlyozza azokban az esetekben is, mikor az egyén a gyógypedagógia segélyével munkaképessé vált. Orvosi tanácsadók felállítását sürgeti különösen házassági kérdésekben.

Schreiner Ferenc felszólalása arra mutat rá, hogy az új intézmény a tények összegyűjtésével kell, hogy a munkáját kezdje, csak azután térhet át a gyakorlati célokra.

Szabó Károly a képezhetőség kérdésében kis eredményeket is fontosnak tart a környezet felszabadulása érdekében.

Péter Antal bizottság kiküldését javasolja a gyengeelméjűek intézeti beosztása céljából.

Demjén Antal nevelési szempontból az ápolási könnyebbítéseket is jelentősnek érzi. A laboratóriumi vizsgálatok irányt adnak, de a véghezvitel az intézetekben történik.

Dr. Vértes O. József igen sokat ígérőnek tartja az új laboratórium irányát, mely a normális gyermekek értékeivel való összehasonlításra támaszkodik.

Előadó hangsúlyozza, hogy a Laboratórium a Tanárképzőhöz kapcsolatan elsősorban kutató intézet. A nyugtalanok orvosiilag történő kiválasztása már is nagy eredmény.

Klug Péter

országos szakfelügyelő:

A GYÓGYÍTÓ NEVELÉS SZERVEZETÉNEK HIÁNYAI ÉS LEGSÜRGŐSEBB TEENDŐI.

A dr. *Náray-Szabó Sándor* alkotta, európai hírű gyógypedagógiai intézményeink fejlődésében az utóbbi évtizedekben anyagi okok miatt komoly megakadás mutatkozik. Első sorban a fogyatékosok beiskolázását nem lehet keresztül vinni fedezet hiányában. Pedig ez a siketnémák- és vakoknál nem járna különösebb kiadásal. Az 1920. évi népszámlálási adatok szerint 9135 siketnéma közül kb. 1200 van tanköteles korban, ezek közül beiskolázott 1045. Vak van 5783, kik közül tanköteles korú kb. 600, elhelyezve van közülök 492. Sokkalta súlyosabb a helyzet a gyengeelméjűeknél; számuk 10.601, ebből tanköteles korú kb. 2500, a meglévő öt intézet férőhelyeinek száma 361. Évente 2000-nél több szülő könyörög gyermeke felvételéért, s alig 30—40-nek a kérése nyerhet meghallgatást. Pedig a gyengeelméjű gyermekek elhelyezése nemzetgazdasági szempontból is fontos érdek, mert az ő ápolásuk az egészséges munkaerőket vonja el a termeléstől. A részükre felállítandó intézetek költségvetéséhez több vidéki város hajlandó hozzájárulni s ezáltal a megkívánt fedezet semmi esetre sem hátrítana az állambiztartásra elviselhetetlen terheket. Addig is ki kellene mondani a fakultatív iskolázási kötelezettséget. Az egészen súlyos, csak ápolást igénylő gyengeelméjűek részére pedig a népjóléti Minisztériumnak kellene 8— intézetet létesítenie. A kisebb mérvben fogyá-

tékosak is 2 csoportra oszlanak; a tki., szervileg értelmi fogyatékosok *kisegítő* iskolái *gyógypedagógiai* iskolákká szerveztessenek át: s a külső körülmények és testi gyengeség miatt elmaradtak pedig *kislétszámú* osztályokban nyerjenek oktatást. A súlyos beszédhibások nagy számára való tekintettel (az iskolás gyermekeknek kb. 3%-a) vidéken is felállítandók a budapestihez hasonló beszédgyógyító tanfolyamok, legalább ott, ahol siketnéma intézet van.

A tanárihiány kérdése is rendezésre vár. 1922. óta a gyógypedagógiai intézetek tanulóinak létszáma 2570-ről 4717-re emelkedett, míg a tanerők létszámát 236-ról 194-re apasztották le. Emiatt egész osztályok maradtak tanár nélkül. Intézeteinkben 15 óradíjas tanár és a *kisegítő* iskolákban 16 elemi népiskolai statushoz tartozó tanító is működik. Nem helyeselhető, hogy az intézetekben a nap 2/3-ad részét kitöltő felügyelettel minden pedagógiai szak-képzettséget nélkülöző segédszemélyzet látja el; a nevelés sikeressé tétele céljából erre a működésre is rendszeren kinevezett, gyógypedagógiai nevelő tanárokat kellene alkalmazni. A tanárok szak tudásának emelésére és élénkítésére rendszeresített külföldi ösztöndíjakat kell előíranyozni; itthon pedig továbbképző tanfolyamokat szervezni.

A gyógypedagógiai iskolákká átszervezendő *kisegítő*-iskolákhoz csatolt *napközi otthonok* felállításával ez iskolák munkája sokkal mélyebb hatásúvá válik. Ugyancsak az iskola hatásának kiegészítéséül szolgálna egy olyan intézmény megszervezése, hol a növendékek továbbképzése, (tanonc-, általános művelési tanfolyamok), pályaválasztási tanácsadás, elhelyezkedési lehetőségek nyilvántartása és munkaalkalom szerzése válnék lehetővé.

Olyanformán gondolja ezt az előadó, mint ahogyan a Vakokat Gyámolító Egyesület van megszervezve.

Sok hiányt és kívánalmat nem említett, mert azok csak a felsoroltak valóráválása után lesznek időszerűvé.

Javaslat: Mondja ki az O. É., hogy a gyógypedagógiai intézmények felette fontos szociálgazdasági, kulturális és emberbaráti feladatokat töltenek be s ezért aggodalommal látja a magyarországi gyógypedagógiai intézményeknek anyagi okokból származó súlyos helyzetét, melyek miatt azokat sorvadás veszedelme fenyegeti. Ennélfogva kérelemmel jár a vallás és közoktatásügyi miniszter úrhoz, hogy:

1. az 1921. év XXX. tc. rendelkezései alapján hívja egybe a miniszterközi értekezletet s ennek határozataihoz képest mielőbb adja ki a fogyatékos érzékű és értelmű gyermekek tanítási kötelességéről szóló utasítást;

2. a beruházások keretében tegye lehetővé a gyengeelméjűek részére szükséges intézeteknek fokozatos felállítását és a meglévő intézetek kiépítését;

3. engedélyezze, illetőleg eszközölje ki a múlhatatlanul szükséges tanári állások szervezését és betöltését;

4. a gyógypedagógiai intézmények költségvetésében biztosítsa a megfelelő fedezetet, amely a növendékek ellátására és az intézetek eredményes működéséhez feltétlenül szükséges.

5. Hívja fel a kongresszus a népióléti és munkaügyi miniszter úr figyelmét a súlyosan gyengeelméjű egyének nagy számára és azokra a veszedelmekre, amelyek ezek megfelelő elhelyezésének

hiányából származnak s kérje fel a megfelelő ápoló intézetek létesítésére.

Schreiner Ferenc szerint az előadottak között vannak igen sürgős teendők, amikkel nem szabad várni.

Dr. Máday István adatokkal igazolja, hogy Magyarországon még 25 húszezernél több lakossal bíró város van, ahol nincs kisegítő-iskola. Szakszerű összeírásra volna szükség. Az áttelepítéseknél még sok szabálytalanság tapasztalható, pl. Debrecenben az áttelepítésre ajánlott gyermekek 27%-a nem volt gyengetehetségű, viszont a bizottság által kisegítő-iskolába utalt gyermekeknek csak 62%-a iratkozott tényleg be. A gyógypedagógiai internátusok elégtelensége szembeszökő, a növendékek kiválogatása sem mindig helyes. Indítványozza, hogy:

1. Minden gyógypedagógiai intézetben olyan orvost alkalmazzanak, aki elmekórtani és lehetőleg konstitúciós szakképzést szerzett.

2. A kisegítő-iskolákban szintén szakorvosok alkalmaztassanak megfelelő fizetéssel és olyan szolgálati kötelezettséggel, hogy mindennap 2—3 órát töltsenek a tanulók vizsgálásával és kezelésével. Ezek az orvosok szakképzésüket az állami gyógypedagógiai kór- és gyógytani laboratóriumban szerezhetnék meg.

3. A fogyatékosok nyilvántartása céljából két gyógypedagógiai tanárból és egy szakorvosokból álló szakbizottságok utazzák be az országot, akik nemcsak összeírják, hanem azonnal meg is vizsgálják és osztályozzák a fogyatékosokat.

4. Az áttelepítő bizottságok által a kisegítő-iskolába utalt gyermekeknek a normális iskolákba való felvételét miniszteri rendelettel tiltsák meg.

5. A 20.000 lakossal bíró városokat kötelezzék, hogy kisegítő-iskolát állítsanak fel.

Dr. Schmidt Ferenc

a Gyógypedagógiai Pszichológiai m. kir. Laboratórium külső tagja:

A FOGYATÉKOSOK ÉLETPÁLYÁKRA VALÓ ALKALMASSÁGÁNAK KISÉRLETES VIZSGÁLATÁRÓL.

Előadó azokból az eddigi megjelent, többirányú statisztikai adatokból indul ki, melyek a különböző jellegű fogyatékosok eddigi spontán, nem tudatosan irányított elhelyezkedésére vonatkoznak. Legtöbbnyire a németek számszerű adataira támaszkodik; magyar adatok szerint (*Michels*) a siketnémák közül igen sokan mentek a litográfiai, cinkográfiai és nyomdász pályákra. Jelenleg igen intenzíven folyik a váci siketnéma intézetben a növendékek szövípari kiképzése is.

Az értelmi fogyatékosok közül (*Éltes* adatai szerint) a fiúk kézfutónak, kocsisnak, lakatosnak, borbélynak, napszámosnak, asztalosnak, cipésznek mentek. De találunk hentest, bórdízművest, bádogost, szabót, villanyszerelőt, könyvkötőt, kéményseprőt, cukrászt, kovácsot, pincért, postást, ügynököt, fogtechnikust is, sőt akadt egy pár, aki polgári iskolába ment. A leányok közül a legtöbben otthon maradtak s a háztartáskörüli munkában segídeknek. Egy tekintélyes része a leányoknak férjhez ment s mint anya és feleség tölti be hivatását.

Bappert szerint a kisegítőiskolából kikerült fiúk közül 45%, a leányok közül pedig 41% szakképzettség nélküli gyárimunkásnak ment. Tanoncnak ment a fiúk közül 48%, míg a leányok közül csak 8,9%.

Vakokat leginkább a zenei, zongorahangolási, kefekötői, kosárfonói, kertibutor készítői életpályákon találunk.

Az erkölcsileg fogyatékosak az intézetekben nyernek szak-szerű kiképzést.

A fogyatékosok sikeres elhelyezkedése egyrészt a fogvaté-kosság lehető sikeres javítása, illetve pótlásától, másrészt a helyes pályaválasztástól függ. Pl. a siketnémákat igen kedvelik a nyomda-iparban; a vakok teljes munkaképességet mutatnak fel a zongorahangolás, kefekötés stb. terén. Nehezebb az értelmileg fogyatékosokkal a helyzet, kiknek körében igen gyakori a hivatás-, de méginkább a munkahelyváltztatás. *Bappert* szerint pl. hivatását 15% fiú, 1.7% leány változtatta, míg munkahelyet 39.7% fiú, 57.1% leány cserélt.

Ezen a nehéz problémán a Gyógypedagógiai Pályaválasztási Tanácsadó van hivatva könnyíteni. A képességvizsgálatoknak többféle iránya van; ha az üzem keres munkaerőket, akkor nagyobb számú egyén közül kell a legmegfelelőbbet kikeresni. Ez a *kiválasztásos* diagnózis, (*Giese*.) De fordulhat az egyén maga is a Tanácsadóhoz és bizonyos életpályára való alkalmasságának megállapítását kéri. Ez az életpályára irányuló *speciális diagnózis* név alatt említhető. A legtöbb esetben általában az a kérdés, hogy valaki milyen pályára alkalmas, milyen életpályát tanácsoljunk neki. Ilyen esetben *általános diagnózisra* van szükség.

A képességvizsgálatoknak a fogyatékosokra való kiterjesztése a rokkant katonák felhasználhatósága révén lett aktuálissá. Ez úton, a legkiválóbbak kiválogatása mellett, lassan kezd tért hódítani az a törekvés, hogy az emberi munkát tegyék gazdaságosabbá.

Hermanné dr. Cinner Alisz is felveti a kérdést, „vajjon nem volna-e helyesebb és szociálisabb a legkiválóbbak kiválogatása helyett a munkamódnak, tempónak és eszköznek olyan átalakítása, amely a kevésbbé kiválóak számára is jó teljesítményt biztosít?”

A fogyatékosok pályaalakmassági vizsgálata még nagyon kezdeti stádiumban van. *Herderschee* siketnémák, *Giese* több irányú, *Oseretzky* erkölcsileg fogyatékosok, *Bappert* értelmileg fogyatékosokra vonatkozó vizsgálati módszereket állított össze. *Bappert* megállapításai különösen érdekesek, ezek szerint a kiségitő-iskolások teljesítménye, bár elüt a normálisakétól, de semmi-estre sem tekinthető abszolút rossznak. A normálisok a közép-érték körül adnak nagyobb tömeget, míg a kiségitő-iskolások az egyes értékskálák egész vonalán hosszan elnyúló képet nyújtanak. A pályaalakmasság szempontjából igen fontos tapasztalat az, hogy a kiségitő-iskolások is adhatnak nagyon jó eredményt. A kiségitő-iskolásoknál az életpálya kiválasztásánál sokkal részletesebb és több irányú egyéni alkalmasságvizsgálatra van szükség, mint a normálisoknak.

A vizsgálatok közben a kiségitő-iskolások csak igen nehezen tudnak új helyzetekhez alkalmazkodni. Ha a kiségitő-iskolás a feladatot nem érti meg, akkor az általa végzett megoldás teljesen értelmetlen. A tahisztoszkópos vizsgálat világosan kimutatta, hogy a kiségitő-iskolásoknál még 14 éves korban is nehézséget okoz a helyzet felfogása, ami összefügg hiányos optikai-motoros készségükkel. Erre való tekintettel a kiségitő-iskolások inkább üzemi

munkára valók, ritkán alkalmasak szabad kézműipari pályára. *Ranschburg* is hangsúlyozza, hogy „a fogyatékosok pályaválasztásánál nemcsak a kétségtelenül meglevő passzívákat kell keresnünk, hanem az önmaguktól érvényesülni nem képes, segítségünkre váró, bármily kicsiny *aktívákat* is.”

Csak az ilyen nagy körültekintéssel és pontossággal megállapított vizsgálatok alapján szabad kimondani, hogy az illető fogyatékos milyen pályára v. pályacsoportra alkalmas, vagy pedig, hogy még nem alkalmas valamely pályára. Ez utóbbiak részére oly otthonokat kell alapítani, ahol az iskolából elbocsátott, de még elhelyezkedésre nem való fogyatékosok tartózkodnak. Ezek az intézmények munkaközvetítőkkel lennének kapcsolatban s a használhatóvá vált egyéneket időnként kihelyeznék s munkanélküliség esetén visszavennék, hogy megmentsék őket az elzülléstől. (*Schlössinger* frankfurti leány-otthon.)

Előadó azután a Gyógypedagógiai Országos Tanácsadó pálya-pszichológiai munkálkodása köréből két jellemző esetet ismertetett.

Javaslat: Mondja ki az O. É. a fogyatékosok pályaalakalmassági vizsgálatának fontosságát. Hívja fel erre az illetékes hatóságok és társadalmi szervek figyelmét és keresse meg a gyógyítva nevelés ügyét nagymértékben szívén viselő közoktatásügyi kormányt és Budapest székesfőváros polgármesterét oly irányú intézkedés megtételére, mely köteleznék az összes fogyatékos egyéneket arra, hogy az intézetek elhagyása előtt magukat a Gyógypedagógiai Országos Tanácsadóban pályaalakalmassági vizsgálatnak vessék alá.

Hoffmann Marianne

nevelőotthoni igazgató

AZ IGAZSÁGÜGYI LEÁNYVÉDELEM SZERVEZETE.

Az igazságügyminisztérium alkotta intézmények a leányvédelem érdekében 12-18 éves bűnöző leányokra terjednek ki. A tapasztalat azt mutatja, hogy legnagyobb jelentősége a megelőző intézkedésnek van; ha az idejében, a serdülés előtt, vagy legkésőbb a serdülés éveiben történik. Ugyanilyen nagy fontosságú az *átmeneti leányotthon* felállítása, egyrészt *szociális* szempontból, hogy ki lehessen emelni a leányokat a veszedelmes környezetből; másrészt *orvos-pszichológiai szempontból*, hogy ezen otthonban történjenek a tüzetesebb orvos-lélektani vizsgálatok, melyek alapján a leány-anyagot csoportokba lehet sorozni, s ezeknek megfelelőleg kialakítani az intézeti típusokat. A személyzet átképzésére is ez az otthon hívatott. Jelenleg gyakorlatilag a következő csoportok alakultak ki.

1. *Milió-gyermek*, akinél a külső, rossz viszonyok nem okoztak mélyreható elváltozást. Ezeknél átlagban 1-2 évi intézeti neveléssel lehet jó eredményt elérni, de ezeknek nyílt rendszerű intézetek kellenének.

2. *Probléma-gyermek*, kisebb fokú lelki rendellenességet tüntet fel, mely tartós rosszkedv, ok nélküli dühkitörés, változókon munkateljesítményben szokott rendszerint megnyilvánulni. Az

ilyen gyermek nagyon szenved a rendes intézet kényszerű fegyelme alatt; ezekhez külön képzettséggel bíró, pszichiátriai vezetés alatt álló nevelők kellene, különben az intézet még antiszociálisabbá teszi őket.

3. *Abnormis* gyermek. Ezek egyik alsóportja a *szellemileg csökken*t értékűek. Ezek közül a *debilis*ek akkor nem okoznak bajt, ha külön családba sorozzák őket s nem kívánnak tőlük képességeiket meghaladó teljesítményeket. A nagyobb számban felállított kisegítő-iskolák sokat megmentenek majd közülök. Nehezebb feladat az *infantilis*ek nevelése, mert ezek erkölcsi fejlődésükben állottak meg: állhatatlanok, nemesebb érzelmekre képtelenek, a prostituáltak nagyrésze közéjük tartozik. Az abnormisok másik csoportja a súlyosabban pszihopáták, kik nem tudnak a környezethez alkalmazkodni, az erőszakosak, az intézet nyugalalmát állandóan zavarják, a túlérzékenyek pedig martiroknak érzik magukat. A tulajdonképeni „*moralis insania*“ a legritkább eset.

Mindezekből kitűnik, milyen nehéz ezt a különböző nevelési rendszert igénylő leányanyagot egy intézet keretében sikeresen befolyásolni. A vezetése alatti ceglédi intézetben pszichológiai vizsgálat nélkül, tisztán pedagógiai meglátásból és tapasztalatból a következő családok formálódtak ki: Normális fiatalok (30), csökken értékűek (24), agresszívek (12), disszociálisak (24), súlyosan pszihopátiások (14). Ez a csoportosítási rendszer jól bevált, a családfő egységesen járhat el a családon belül, a családok egymás között sikerrel versenyezhetnek, a családfőt egyénisége szerint lehet az egyes csoportokhoz beosztani. (Pl. a csökken értékűekhez sokat beszélő, folyton vezetni akaró egyén való, az agresszívek mellett türelmes családfő válik be.) A speciális nevelésre vállalkozó *tanítónő* szakképzettséggel bírjon, jó kedélyű, nagy megérvő képességű legyen, mert csak szerető megértéssel tud egyesekhez közel férkőzni; a gyógypedagógiai átképzéstől igen sokat lehet várni. A nevelő mellett az intézet *közszelleme* hat erősen, mely lehetővé teszi az egyéni érvényesülést, az önkormányzat bizonyos fokú kiépítését, a növendékek nevelésének megindítását, gyakori bizalmas megbeszélések alapján. A ceglédi intézetben a testi fenyítés már nem jön alkalmazásba. A büntetés első feltétele a *jutalmazás*, ennek fokozatos elvesztése a büntetés lényege, az előmenetek megkülönböztetésére jó sikerrel alkalmazhatók a külső jelek, ha az egyénen túl a családra is kiterjesztjük azokat. A sok büntetést nyomon követő közömbösség a legveszedelmesebb lelki állapot.

A régebbi, vallás-erkölcsi és munkáltatási elvek mellett, az egyén önbecsülését és tudatosságát nevelő eljárásokat igyekeztek kiépíteni. Az életpályákra való nevelésnél az adott képességek mellett az *elhelyezkedési lehetőségek* az irányadók. E tekintetben szükséges volna az intézetek átcsoportosítása, különböző korú, földműves-, iparos-, városi-, falusi prostituáltak szerint; azonkívül szükség volna egy kislétszámú, *szigorított intézetre*, továbbá egy külön *leány-fogházra*.

Határozati javaslat:

1. Szükség van igazságügyi *átmeneti leányotthon* létesítésére,

2. az igazságügyi leánynevelő-otthon kiegészítőjeként létszámú szigorított leánynevelő otthon létesítésére,
3. önálló leányfogház létesítésére.

Dr. Tóth Zoltán kedvező benyomásait eseteli, melyeket a ceglédi leányintézet megtekintésekor szerzett.

Horváth Kálmán a csoportban való nevelés szociális jelentőségére mutat rá.

Koleszár József szerint a fiatalok bünyözök számának szaporodását a jelenlegi nehéz szociális viszonyok okozzák. A lányok rendes elhelyezkedési lehetősége különösen nehéz.

Dr. H. Révész Margit örömmel üdvözli az előadást, mert abban az általa 20 év óta hangoztatott elvek egy részének tökéletes keresztülvitelét látja.

Vajkay Julia komoly meggyőződéssel állítja, hogy a mostani szomorú viszonyok között is igen sokat segítenek a munkás-leány-otthonok, ha ellenőrzés mellett otthomiasság is lenne bennük.

Brennere az angol munkásnő-otthonok előnyeit vázolja.

Füzesi Árpád

a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola előadó tanára:

A PEDAGÓGIAI RAJZTANÍTÁS LEGÚJABB MÓDSZEREI

A pedagógiai rajztanítás jelentősége különösen nagyot nőtt azon tapasztalat óta, mióta a lélektani ismeretek igazolták, hogy a vizuális felfogó típus a legértékesebb. A pedagógiai rajz módszertana még nincs eléggé kidolgozva, miután a rajzoktatás nincs még szervesen beleillesztve az egyéb tantárgyak oktatási körébe. Szükséges volna tehát, hogy a pedagógia tanára megfelelő fokú rajzkészségre tegyen szert. Ez egyelőre csak a Gyógypedagógiai Tanárképzőn van megvalósítva, s így az onnan kikerült fiatal nemzedéknek kell a magyarázó rajzot közkinccsé tennie. A pedagógiai rajzoktatás egyik nehezen kivihető mozzanata a mozgás-ábrázolás megoldása; míg a művészt tehetsége segíti a pillanatos mozdulat megrögzítésében, addig a pedagógiai rajz oktatója nagyrészt csak a hallgatóság értelmére támaszkodhatik, nem külső hatások megfigyelésén, hanem a szerkezet logikus felépítéséből indul ki. (*Wundt*-féle ideographia.)

Az értelmi rajz tanításához tehát sokkal több segédeszközzel van szükség, mint a művészi, fiziografikus rajzhoz. Az értelmi rajzolás módjánál a nyugalmi helyzetből indulunk ki, s lassan, fokozatos megmozdítás által a mozgási törvényszerűségek, a típusok, azok analógiái és különbözőségei tudatossá téve valósulnak meg. Legjobb segédeszköznek bizonyult a *film*, nagy fényerejű, fehér alak fekete hátterű v. fordított képekben vetítünk átlátszó anyagra pl. homályos üvegre, ahol az szénnel utánarajzolható. Az alakok profilban kerülnek rögzítésre, mert ez a legegyszerűbb s egyben a legjellemzőbb. A profilképen belül a csontrendszer leegyszerűsített vonalakban vázolható. A mozgás menete tetszés szerint, vagy a szükséghez mérten lassítható, megállítható, ismételtető. Az ilyen módon tudatossá tett szerkezeti elemek és világosan átértézt összrendezettség alapján következik a rajzolás készség mehanikai begyakorlása. A begyakorlás menetében is új tényező a nagy formák felé való törekvés; a hallgatóknak külön fa- vagy linoleum-táblájuk van, amelyen eredeti nagyságban rajzolnak nemcsak

csukló és alkar, hanem a teljes kar beidegzésével, mint arra majd később, mint gyakorlati osztálytanítóknak, a tábla előtt állva, szükségük lesz. Várható, hogy a jelenleg kialakulóban levő tankönyv megjelenése után a magyarázó rajz tanítása még eredményesebb lesz.

IV.

NEGYEDIK ÜLÉSSZAK.

(1929. június 3-án délután 3 órakor.)

Horváth Kálmán

a Gyógypedagógiai Tanárképző előadó tanára.

A LÁTÁSI FOGYATÉKOSOK MUNKAÜGYE.

A látási fogyatékosok karitatív és szociális munkásságának alapja a munkaegyesítés és a munkamegosztás. Ma az emberi szolidaritás érzésére van szükségünk: kötelesség és felelősség-érzetre. A fogyatékoságból eredő szenvedés és betegség enyhítésével a fogyatékosok nem alamizsnát kérnek, hanem megfelelő munkára való kiképzést, munkaalkalmat, szerény keresetet és részbeni vagy teljes munkaképtelenségük esetén, törvényes alapon nyugvó, egyéni gondozást, avagy közös, intézményes gyámolítást. Ezek sürgősen megoldandó feladatok, melyeknek megoldása a mai kor viszonyainak megfelelően feltétlenül egységes és törvényes alapon szervezendő meg. Nem minden önérzet nélkül beszélünk hazánk javuló gazdasági viszonyairól, ámde ezt nem érzi ezer és ezer sínylődő, fogyatékos emberársunk, holott joguk van a boldogulásra. Az egységes szempont: a fogyatékoság szülte kisebb vagy nagyobb mérvű munkaképességi lefokozottság jogi és társadalmi védelme. E védelem nagysága arányos a reászorultság fokával. Kiinduló pontja a fogyatékosokra vonatkozó tervszerű adatgyűjtés. A fogyatékosági kataszter megteremtése nyomában újabb feladati körök különülnek el: a gyakorlati munkának a különböző fogyatékosági kategóriák szerinti szétválasztása; a tapasztalati és statisztikai anyag feldolgozása; a statisztikával támogatott propáganda beállítása; az anyagi segélyforrások rendszeres kikutatása, kibővítése és megszervezése, a fogyatékosok munkaügyének és gyámolításának szociálpolitikai rendezése és a munkaképességi állapothoz mért törvényes segítség mértékének gyakorlati alkalmazása. Az eddigi szegényellátást szabályozó keret-törvények a fogyatékosok munkaügyi és gyámolítási kérdéseinek szabályozására szociális szempontból alkalmatlanok. A látási fogyatékosok intézményes gyámolításánál ma az a helyzet, hogy az állam és közületek alig-alig áldoznak. Minden szükségletet az intézményeknek karitatív úton kell előteremtüniök. A nehéz gazdasági helyzet az előidézője annak a sajnálatos ténynek is, hogy a látási fogyatékosok iparcikkeit a piacon elhelyezni nem, vagy csak a legnagyobb nehézségekkel lehet. E végből a közszállítási szabályzat módosítandó oly irányban, hogy közszállítások esetében a fogyatékosok készítményei, még bizonyos százalékos drágulás esetében is, előnyben részesíttessenek. Szük-

séges volna, ha a mozgásgátoltak, azaz a nyomorékok és a vakok utazási kedvezményben részesülnének, hogy munkahelyeiket könnyebben közelíthessék meg. Végül, ha a fogyatékos által választott kenyérkereseti pálya megfelelősége kétséges, akkor a Gyógypedagógiai Tanácsadó vizsgálatát döntse el, melyik pálya felel meg az illető fogyatékos képességeinek?

Javaslatok:

1. Mondja ki az Országos Értekezlet a testi-, hallási-, látási-, értelmi- és erkölcsi fogyatékosok szociális és karitatív munkássága egyesítésének szükségességét.

2. Mondja ki az O. É. a fogyatékosokra vonatkozó tervszerű adatgyűjtés, a fogyatékosági kataszter törvényes megalkotásának szükségességét.

3. Mondja ki az O. É., hogy a különböző kategóriába tartozó fogyatékosok munkavédelmének és gyámolításának alapjául és mértékéül a fogyatékoságból eredő munkaképességi lefokozottság szolgál.

4. Hasson oda az O. É., hogy a különböző fogyatékosok munkavédelme és gyámolítása a lefokozott munkaképességhez mérten szociálpolitikailag, törvényesen biztosíttassék.

5. Mondja ki az O. É. a fogyatékosokra vonatkozó társadalmi probléma egységes irányításának szükségességét.

6. Mondja ki az O. É. az egyes fogyatékos csoportokon belül a gyakorlati munka szétválasztásának olyirányú szükségességét, amely szétválasztás mellett az adminisztratív természetű kiadások egységes irányítás mellett közösen fedeztetnek.

7. Mondja ki az O. É. a szegényellátási kerettörvény olyirányú módosításának szükségességét, hogy a gyámolításra szorulókat illetősége minden huzavona nélkül, rövid úton legyen megállapítható, ne hogy továbbra is a negatív illetőségi viták tüzeiben égjen el a fogyatékosok gyámolításának anyagi része.

8. Mondja ki az O. É. a közszállítási szabályzat olyértelmű megváltoztatásának szükségességét, hogy a fogyatékosok készítményei, közszállítások esetében, előnyben részesíttessenek.

9. Hasson oda az O. É., hogy a fogyatékoságuk következtében mozgásgátoltak vasúti, hajózási és villamos kedvezményben részesüljenek, munkaalkalmi helyük könnyebb megközelíthetősége céljából.

10. Mondja ki az O. É., hogy minden oly esetben, amidőn a fogyatékos által választott kenyérkereseti pálya megfelelősége kétséges, a Gyógypedagógiai Tanácsadó döntse el, hogy megfelel-e az illető fogyatékosági képességeinek.

Dr. Tóth Zoltán jobban szerette volna, ha az előadó a vakokról szóló behatásban, mint a vakulófélben lévőkről. Indítványozza: Kérje meg az értekezletet a Népjóléti Miniszter Urat, hogy a vakoknak munkajogot biztosítson ott, ahol megvakultak. — Pályaválasztás szempontjából fontos annak eldöntése, hogy okvetlenül szükséges-e a lakóhely változtatása.

Előadó újból hangsúlyozza a fogyatékosok kataszterének a szükségességét.

Michels Fülöp

A Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola előadó tanára:

A HALLÁSI FOGYATÉKOSOK MUNKAÜGYE.

Munkavédelem, munkajog, munkakényszer és gyámolítás kérdései.

A tanult és iparilag képzett hallási fogyatékos munka és termelés szempontjából régebben a hallókkal egyenlőrangú tényezőként szerepelt a nemzetgazdaságban. Hogy újabban munkaügyüket külön tanulmányozás tárgyává kellett tenni, annak két oka van, ú. m. 1. a gazdasági verseny megnövekedése következtében a siketek munkanemei és formái átalakultak, illetve korlátozódtak, 2. az általános műveltség emelkedése miatt a siketek nehezebben érvényesülnek.

A hallási fogyatékosok munkavédelmét szolgálja: általános és hallókkal egyenlő ipari képzettség biztosítása. Ennek módjai:

I. közös beszédszokás, beszédterápia.

1. Elsősorban törölni kellene a siketnéma jelzéből a „néma” szót, mely egyrészt megbélyegző, másrészt feleslegessé váltuk, ha a siketet megtanítjuk beszélni. 2. A beszédkézség fejlesztését a legzsengőbb gyermekkorban kell megkezdeni. 3. Miután a siket csak a beszédkézsége által válik a társadalom egyenlőjogú tagjává, ennek tökéletesnek kell lennie. 4. Nem szabad a siketet más iparpályáról kiszorítani, csak arról, amit siketsége szükségessé tesz. 5. Ne vonjuk ki a siketet a beszélő társadalomból zárt intézetek által. 6. A hangos beszéd birtokában a siket az általános kultúrának is részese lehet. 7. A siketek részesüljenek a 8 osztályos népiskola áldásaiban.

II. A munkavédelem másik módja a magasabb technikai készség elérése. Ennek feltételei:

1. Kézügyesség oktatása iparművészileg képzett tanár vagy munkatanfolyamot végzett szakember által. 2. Fokozott rajzoktatás, mert a rajz az iparos igazi beszéde. 3. Pszihotechnikai alapon történő pályaválasztás. A vizsgálat az utolsó évfolyam előtt történjék meg, hogy az utolsó évfolyamban az illető már speciális képességének megfelelő oktatásban részesüljön. 4. Helyes inasképzés, tekintettel a mai ipari élet átalakulására. Pl. megszűnőben van a szíj-jártóság, a cipész mesterség, mint kisipar, stb. Nem való siketnek a nyomdaipar, mert a gépek körül finom hallásra van szükség, (a régi nyomdásziparban, mint szedők, jól megállták helyüket.) Alkalmas pályák pl. kőfaragó, cím- és üvegfestő, faesztergályos és szobrász, vésnök, ötvös, ékszerész, szűcs, szabász, asztalos, keramikus, kárpitós, cukrász, rajzoló, stb. stb. Az értelmileg és motorosan gyengébbek, a mező- és kertgazdaságra alkalmasak. 5. Inasképzés a Gyógypedagógiai Intézetek Országos Szakfelügyelősége által készített tanterv alapján. 6. Továbbképző tanfolyamok rendezése esti technológiai tanfolyamok által.

A siketek munkajoga egyenlő a hallókéval. Munkakényszerre a multban nem volt szükség, remélhetőleg a jövőben sem lesz.

A siketek gyámolítására szükség van és pedig I. önmagukkal, II. a társadalommal szemben:

I. Az önmagukkal szemben való gyámolítás céljára létesítendő volna egy „Siketügyi Központi Jóléti Intézet“, esetleg a már meglevő „Cházár András“ otthonnal kapcsolatban, melynek hatáskörébe tartoznának: 1. Az ipari alkalmasság megállapítása, 2. a siketeknek inasotthonban való elhelyezése, 3. a levelet-ügyek rendezése, 4. a vallási gondozás, 5. továbbképző tanfolyamok, 6. beszéd-tanfolyamok és idegen nyelvű tanfolyamok, 7. ismeretterjesztő és erkölcsnemesítő előadás sorozatok, 8. műkedvelői előadások rendezése, 9. képtárak, kiállítások látogatása, 10. ipari kiállítások rendezése.

II. A társadalommal szemben való gyámolítás feladatkörei: 1. új ipari lehetőségek kikutatása a siketek szempontjából, 2. iparos mesterek és munkaadók előítéleteinek eloszlatása, a siketek munkaértékének propagálása, 3. a siketek érdekeinek védelme a munkaközvetítésnél, 4. a tolmácsügyi és jogi képviselő intézményes ellátása, 5. a siketek érdekeinek védelme munkásvédelmi intézkedésekkel a törvényhozás útján, 6. a siketek ügyes-bajos ügyeiben való hivatalos eljárás, 7. statisztika készítése a hazai siketokról, azoknak családi, öröklési és kereseti viszonyairól, 8. a siketek ipari, termelő és fogyasztási szövetkezetének létesítése, 9. a siket iparosok érdekének védelme a közszállítási szabályzat útján.

A siketek gyámolításának kérdése munkanélküliség és munkaképtelenség eseteire, egyenlő a hallókéval.

Összefoglalva a siketek munkaügyét a jövőben a következő módszerekkel szolgálhatjuk:

1. Ha a számukra létesített intézmények beszédpedagógiai és általános pedagógiai eredményeit az általános műveltség mértékéig emelni törekszünk.

2. Ha a hallókéval mindenkor egyenlő ipari képzettségükről gondoskodunk.

3. Ha a hallási fogyatékosok nevelés-oktatási eredményeinek és ipari készségüknek teljes és tökéletes érvényesüléséről, egy felállítandó „Siketügyi Központi Jóléti Intézmény“ révén gondoskodás történik.

Schulmann Adolf, mint az Orsz. Siketnéma Otthon elnöke, köszöni előadónak, hogy felhívta az állam ez irányú gondoskodására a figyelmét, miután ezt a munkát tisztán társadalmi úton ma már nem lehet megoldani.

Horváth Kálmán a fogyatékosok ügyének egységesítését tartja leginkább eredményesnek.

Előadó zárószavában nyomatékkal emeli ki, hogy a siketeket igyekeznek kiképzésük után hozzátartozóik körébe irányítani.

Éltes Mátyás

kisegítő-iskolai igazgató.

AZ ÉRTELMI TEKINTETBEN FOGYATÉKOSOK MUNKAVÉDELME.

A legutóbbi népszámlálási statisztika szerint 10.600 hülye és gyengeelméjű egyén él Csonkamagyarországon. Ha ezeket egy helyre hozzák össze, népes községet lehetne velük megtölteni.

Ez a 10.600 egyén a népiskolákban nem készülhet elő az életre, mert értelme alacsony fokon áll s a normális iskola elő-

adó asztalát ésszel felérni nem képes, használható ismeretet ott elsajátítani nem tud. Ép ezért az ilyen egyén nem termel, csak fogyaszt. És ezenfelül jórésziük egy-egy épkézláb embert lekötve tart, hogy felügyeljen rá, mert különben magában vagy másban kárt tenne a szerencsétlen.

Ez annyit jelent, hogy ma Magyarországon kb. 15.000 egyén keze van a hülyeség miatt tétlenségre kárhozhatóva, ami nemzetgazdasági szempontjából elég nagy veszteséget jelent.

Mit tud ezekkel tenni a gyógypedagógia?

A gyógypedagógiai statisztika szerint a 10.000 értelmi fogyatékoszt így lehet elosztani: 10% ú. n. hülye (idióta). 20% ú. n. gyengeelméjű (imbecillis). 70% ú. n. gyenge-tehetségű (debilis).

Vegyük őket szemügyre külön-külön.

A *hülye* egyén a kétéves normális gyermekek értelmi foka alatt áll, a beszédet nem tanulja meg, mások beszédét meg nem érti.

Felhasználhatóságukat illetően, a *súlyosak* tehetetlenek, nem használhatók semmire; legfeljebb megtanulnak járni és tudatosan nézni. A *közepesek* maguk esznek, de szájukba vesznek mindent, válogatás nélkül. A *könnyebbek* annyira viszik, hogy meg tudják különböztetni, mi ehető, mi nem.

A hülyék *társadalmon kívül* álló lények, felhasználni őket semmire nem lehet; sokan még egyéb bajokban (epilepszia, kretinizmus, enurezis, koprofágia stb.) szenvednek.

Hazánkban kb. 1000 hülyét kell számításba vennünk, akiket két, 500-500 férőhelyre berendezett ápolóintézetben kellene elhelyezni. Ezek vezetése orvosok kezébe való.

A *gyengeelméjűek* a 3-7 éves normális gyermekek értelmi fokán vannak, a beszédet megértik, maguk is tudnak beszélni, de olvasni, írni nem tanulnak meg. A gyengeelméjűséggel legtöbb esetben erkölcsi hibák (moralis insania) és más fogyatkozások is párosulnak. Ezeket ezért *társadalomellenes* lényeknek is mondják.

Felhasználhatóságukat illetően a *súlyosabbak* nem dolgoznak, legfeljebb eljátszanak valamivel, esetleg igyekeznek egyben-másban segíteni és némileg utánozni. A *közepesek* a legegyszerűbb megbízásokat, parancsokat teljesítik. A *könnyűek* összetettebb parancsokat végrehajtanak, egyszerűbb házi munkákat felügyelet mellett elvégeznek, mosogatnak stb.

A gyengeelméjűeket felügyelet mellett zárt intézetekben lehet hasznosan foglalkoztatni. Számuk 2000-re tehető hazánkban, szükség van négy, 500-500 férőhelyre berendezett foglalkoztató intézetre, ahol életük fogytáig úgy gondoznák és foglalkoztatnák őket, hogy az intézet lehetőleg maga teremtené elő mindazt, amire szüksége van.

Ezek az intézetek egyúttal nevelőintézetek is, vezetésük gyógypedagógiai feladat.

A *gyenge-tehetségűek* beszélni, olvasni, írni megtanulnak, azonban, ha 9 éven alúliak, legalább 2, — ha a 9 évet betöltötték, legalább három évvel maradnak el az egykorú normális gyermekek értelmi fejlettsége mögött. Értelmi fejlettségük 7-12 éves gyerme-

kének felel meg. Ilyen egyén lehet hozzávetőleges számítás szerint 7000 az országban.

Az e csoportba tartozó *leggyengébbekből* lehet kifutó, nap-számos, háztartási munkás és munkásnő, takarító, takarítónő, foltozó, fürdőszolga s hasonló. A *közepesekből* lehet hasznos segédmunkás az intézetben, szokványmunkás. A *könnyű fogyatkozásúak* ellenőrzés mellett bonyolultabb munkákat is elvégeznek, lehetnek gépgondozók, állatgondozók, megszokott munkáikat felügyelet nélkül is elvégzik, de kezdeményező erejük (invenciójuk) nincs.

Ezeknek megfelelő számú, félinternátussal összekötött „kisegítő iskola” kell, ahol gyógypedagógiai módszerekkel oktatják őket. Azonfelül alapos *életpálya-tanáccsal* kell őket olyan munkakörbe irányítani, ahol a legtöbb haszonnal foglalkozhatnak. Ezek az életben egyszerű munkakörben maguk is boldogulnak, csak arra van szükség, hogy a gyengébbeknek és azoknak, akik nem tudnak munkába jutni, vagy munkahiány idejére foglalkoztatókat állítsunk és nekik munkát juttassunk.

Javaslatok:

1. Hasson oda az O. É., hogy két, 500-500 hülye egyén befogadására és ápolására alkalmas ápoló intézet; négy, 500-500 gyengeelméjű befogadására alkalmas foglalkoztató intézet állítsassék fel az országban.

2. Minden városban, ahol a lakosság száma a 10.000-et eléri, állítsassék fel félinternátusos kisegítő-iskola gyengetehetségű gyermekek és foglalkoztató a munka nélkül maradt gyengetehetségű felnőttek számára.

Ezek az intézmények pénzt kívánnak, de fenntartásuk a felét sem teszi ki annak, amibe ma, a családi elhelyezés mellett kerülnek ezek a szerencsétlenek.

Vándory Dezső rámutat az intézetek egyik nagy hiányára, mely abból áll, hogy a gyermekeket — készségeiknek tekintetbe vétele nélkül — olyan ipari pályára képezik ki, amire éppen be van rendezve az illető intézet. Ezért igen szükséges lenne egy pályaválasztási laboratórium, s egy állami vagy társadalmi védelmet nyújtó szerv. Hivatkoztak rá, hogy a gyógypedagógiai intézet kilépett növendékei polgári iskolába mentek, szerinte arról szó sem lehet, hogy a gyógypedagógiai intézetek növendékei polgári iskolába kerülhessenek.

Dr. Schmidt Ferenc kiemeli, hogy már az iskolakötelesség is ki lehet mutatni a pályaalakalmasságot. Véleménye szerint a polgári iskolát nem lehet a limine elzárni a rendellenes fejlődésű növendékektől.

Szabó Károly külföldi intézetek sikeres példáira hivatkozik, ahol az értelmi fogyatékos növendékeket segédmunkára képezik ki, az intézetbe ideiglenesen visszatérhetnek, mikor munka nélkül vannak. Igen nagy (2000 létszámú) intézetek keretén belül lehet a fogyatékosok munkáját leggazdaságosabban kihasználni. Nem osztja **Vándory** aggodalmait a polgári iskola ügyében. Vannak esetek, hogy a gyógypedagógiai intézetek növendékei sikerrel jártak a polgári iskolába.

Előadó hivatkozik a Ranschburg-Emlékkönyv egyik tanulmányára (178. l.), ahol kimutatta, hogy lehetnek a gyógypedagógiai intézetekben abnormis gyermekek, akiknél az értelem normális, vagy azt megközelíti, de akik más okból (akaratgyengeség stb.) kerültek a gyógypedagógiai iskolába. Ezeknél lehet arról szó, hogy a polgári iskolával sikerrel megbirkózzanak. Volt is rá példa.

Gajáczy Ferenc

budapesti áll. átmeneti fiúotthon családfőjének előadása:

AZ ERKÖLCSI FOGYATÉKOSOK MUNKAVÉDELME.

Az erkölcsileg fogyatékos gyermekeknek érezniök kellene a társadalom gondoskodó szeretetét, mert ezek legtöbbször a megfelelő környezet s szülők hiánya miatt kiszolgáltatott helyzetben vannak embertársaikkal szemben. Ezek munkavédelme ügyében hatalmas ellenállásokat kell legyőzni, mint pl. az idegenkedést, kétkedést és bizalmatlanságot.

Nevelőintézeteinkben a nevelés az értelmi- és munkára való nevelés jegyében folyik. Növendékeinknél a munka iránti készség teljes mértékben megnyilvánul.

Aggódás tölti el lelkünket akkor, mikor az erkölcsileg reorganizált egyéniség értelmi fejlettségének és munkaképességének birtokában nem tud tisztességes megélhetést biztosító munkakörben elhelyezkedni.

Már a kiképzés során is találkozunk helyenkint leküzdhetetlen akadályokkal. Így pl. több iparágban a tanoncszerződés feltételül megkivántatik a polgári iskola 4. osztályának elvégzése. Nevelőintézeteink jelenlegi tanügyi tagozatuk mellett ezt nem tudják biztosítani.

Nevelőintézeteinkben szükséges lenne az ipari oktatás megkezdése előtt a *képességvizsgálat* bevezetése.

Biztosítani kellene kihelyezett növendékeink részére a *munkajogot*. Fvégből *munkatelepeket* kellene létesíteni, melyek azt a célt szolgálnák, hogy az intézetekből kikerülteket az első, legnehezebb napokon átsegítenék az elhelyezkedésben. Az itt foglalkoztatottak a munka befejeztével a közös otthonba térnének, ahol a becsületes munka után nemes szórakozásra, szellemi életük felfrissítésére, a vallásos érzés fejlesztésére s a nyugodt pihenésre találnának alkalmat. Ezek esetleg „Iparossegédek Továbbképző Intézete” nevet viselhetnék. Ezeknek mintájára mezőgazdasági munkatelepeket is kellene létesíteni. Leánynevelő intézetek mellett női munkatelepek létesülhetnének. A munkatelepekről kikerült iparossegédek elhelyezését megkönnyítő, vagy elhelyezkedését elősegítő iparosok részére, ezek ambíciójuk fejlesztésére dicsőítő oklevelek adományozását lehetne rendszeresíteni. A pártfogoltak munka iránti készségének fokozását munkaverseny rendezése és jutalmak kitűzése által lehetne fokozni.

A cél hármas irányú, mégpedig: 1. minden nyomasztó bizalmatlanság, kétkedés elsímítása, 2. értelmi készségük fejlesztése, 3. munkaalkalmak biztosítása révén létfenntartásuk feltételeinek biztosítása.

Határozati javaslatai:

1. Az ismeretek fokozása céljából szükségesnek tartja az összes nevelőintézetekben, nemre való tekintet nélkül, a polgári iskola négy osztályának felállítását,

2. a nevelőintézetekben a képességvizsgálatok bevezetését,

3. ipari és mezőgazdasági irányú munkatelepek létesítését,
4. az ipartestületekkel, iparkamarákkal való szoros együttműködés megteremtését s az erkölcsileg megjavultakkal foglalkozó iparosok megjutalmazását,
5. a külső munkában lévő fiatalok részére értelemfejlesztő és erkölcsnemesítő összejövetellek tartását,
6. a munka iránti ambíció fokozását, versenyek rendezését, jutalmak kitűzését, hazai és külföldi tanulmányúttal biztosítását.

Hegedüs Lajos

a Nyomorék Gyermekek Országos Otthonának igazgatója:

A NYOMORÉKOK MUNKAVÉDELME.

A gyógypedagógiai iskolákban kiképzett egyének elhelyezkedése a munkában, a fogyatékoság minemősége és foka szerint igen különböző és így az illetők munkalehetősége és munkavédelme is e szerint változik. Legérdekesebb és talán a legkülönlegesebb ez a nyomorékoknál. Nyomorékok munkavédelmére a szó szoros értelmében nincs szükség.

A nyomoréknevelés, a tanítás, gyógyítás és kiképzés minden törekvése oda irányul, hogy, amikor az illető az intézetet elhagyja, szűnjön meg gyógypedagógiai alany lenni, s munkaképességének, munkateljesítményének az épéhez teljesen hasonlónak kell válnia. A nyomoréknevelés egész szervezete ezt a célt szolgálja. Amikor a kis óvodaköteles nyomorék gyermek szakkezelés alá kerül, az éptől igen sok tekintetben különbözik. Az intézeti nevelés, az óvodai, iskolai tanítás, a hosszú éveken át tartó orvosi kezelés és beavatkozás, az ipari vagy egyéb kiképzés a gyermeket éppé, vagy az épéhez hasonlónak varázsolja. A csúszó, mászó, 3 éves nyomorék, legrosszabb esetben 16-18 éves korában, emelt fővel, munkabíróan, az épek konkurrenciájától nem félve, megy ki az életbe. Az óvodai idő arra szolgál, hogy a nyomorék gyermek esetleg később gyógyítható fogyatékoságával tisztában legyen és ennek pótlására felhasználhasson mindent, ami rendelkezésére áll. Az iskolai élet kezdő foka a legnehezebb. Ebben a korban tűnik ki a gyermek értelmessége, kezdődnek el a komolyabb orvosi kezelések, de ebben a korban kezdi meg a tanító és a nevelő a gyermek nyomorékságát lelkiileg, avagy tehnikailag eltüntetni. Itt mutatkozik meg, hogy a gyermek emberrététele egyénileg hosszabb, vagy rövidebb ideig tart-e? Az iskolai tanítás 8 osztálya után a különleges oktatás megszűnik. A nyomorékok inasiskolája már sem anyagban, sem kivitelben, sem metódusban nem különbözik az épek inasiskolájától. Különbözik azonban a műhelymunka, a munkálatok kivitele, a szerszámok használatának megkezdése stb. szempontjából. Az életbe bocsájtott nyomorék, ámbár nyomorékságának tudatában van, munkaképességében és munkakészségében az éppel felveszi a versenyt. Elhelyezkedik ép úgy, mint az ép; ha rosszak a gazdasági viszonyok, nehezebben, ha jobbak, könnyebben. Sőt ott, ahol a nyomorék munkást megismerik, ott, ahol a nyomorékok felhasználása régebbi keletű, ahol a nagyközönség és a munkaadó megbarátkozott a gondolat-

tal, hogy a négykézláb csúszó, ha munkahelyére ül, végez olyan munkát, vagy még tán jobbat, mint az ép. ott a nyomorékot sokszor előnyben is részesítik. A nyomorék tömegmunkára nem való, de ott, ahol türelmet, tudást, szépséget vagy művésziességet igénylő munkára van szükség, ott a nyomorékot előnyben részesítik. Tanulmányútamon, Koppenhágában egy asztalos mester a nyomorékok munkájáról a következőket mondta: „Ha különleges munka akad s nincs nyomorék munkásom, akkor megyek és hozok (hole) nyomorékot, mert annak van türelme (Sitzfleisch) a szép és különleges munkához.“ Dániában van Európa legrégebb, legnagyobb, mondhatjuk, hogy legismertebb intézménye, ahol a nyomorék munkás már nem különlegesség, ahol mindenki megvan arról győződve, hogy a kiképzett nyomorék munkás épúgy dolgozik, mint az ép. Bele kell vinni a köztudatba nálunk is azt, hogy a nyomorék munkás végez is, tud is annyit, mint az ép. munkakészsége legalább is annyi, mint az épé, ellenben igényeiben, modorában, már neveltetésénél fogva is különbözik az éptől, mert bár öntudatos és saját értékéről megvan győződve, de nem hívalkodik, nem elégedetlenkedik, hanem szerényen végzi munkáját és örül annak, hogy résztvehet abban az építő munkában, amelyből esetleg nyomorékságánál fogva ki volna zárva. Ennyiből áll a nyomorékok munkavédelme.

Dr. Tóth Zoltán

javaslatot tesz, 1. hogy azok, akik fel nem szólaltak, vagy mondanivalójukat nem tudták befejezni, írásban adhassák be. (Elfogadtatott.) 2. hogy az indítványtevőket válasszák be a végrehajtó bizottságba. (Elfogadtatott.) 3. Javasolja továbbá, hogy az értekezlet mondjon köszönetet Pestvármegye Alispánjának a közgyűlési terem átengedéseért. (Elfogadtatott.)

Dr. Rottenbiller Fülöp

a Társaság elnöke lendületes szavakkal mutat reá, hogy az életben a jelen és jövő bizonytalan, csak a multnak a tanulságai bírnak állandó értékkel. Összefogtunk mindannyian, nagy erővel, hogy a haza megmentése körüli munkában egy hely se maradjon üresen. De az emberiség szolgálatában is állunk, mikor az elérhető lehetőség szerint segítünk ügyefogyott embertársainkon. A nevelés ma már jelentős eredményeket mutat fel, pl. a néma megtanul beszélni, s az elért eredményekből fakadó lelkesedés az a hajtó erő, amely a további munkához való energiákat kitermeli. Szükség van erre a rendkívüli erőre, mert hisz igen nehéz munkára vállalkoztunk: olyanok felsegítésére, kik születésüknél fogva csökkent értékűek. Az Úr Jézusnak 12 apostol segédkezett a munkájában, mi többen vagyunk munkatársak, s velünk van a magyarok Istene!

Legyen áldás a Harmadik Gyógypedagógiai Országos Értekezlet munkáján!

A beadott határozati javaslatokat a végrehajtó bizottság újból gondosan áttanulmányozza és a szükséghez mért lépéseket megteszi.

Ezzel az értekezlet tanácskozásait befejezettnek jelenti ki.

GYÓGYPEDAGÓGIAI GYAKORLAT

Tanulmányúti tapasztalataim Svájcban.

Irta: Szabó Károly.

Tapasztalataimról a következőkben számolhatok be.

Előzetes tájékoztatóul annyi közlök, hogy Svájcban minden gyermeknek nemcsak kötelessége, de joga is az iskolába járás. Így mindenrendű és rangú tanköteleskorú gyermek beiskoláztatik. Érthető tehát, hogy a 5,880,521 lélekszámmal bíró országban 4250 elemi és 520 ismétlő iskolában nyer oktatást mintegy 1,150,000 normális tanköteleskorban levő gyermek; míg a siket-némák részére 15, a vakok részére pedig 8 intézet áll rendelkezésre.

A normáliskolákban boldogulni nem tudó, gyengetehetségű gyermekek 195 *kisegítő-osztályban* (Specialklasse) nyernek oktatást. Az 1925—26. tanévben beiskolázott gyengetehetségűek száma 5521 fő volt.

Ha figyelembe vesszük, hogy a háború előtti időben általában minden 1000 lélek után 1 gyengetehetségű gyermeket lehetett számítani, úgy egész nyugodtan elhíhetjük, hogy Svájcban minden gyengetehetségű gyermek be van iskolázva. Svájc ugyanis a háborús nyomorúságnak és vérvesztéségnek a borzalmaiban nem vett részt, így a békebeli arányszám szerint, a lélekszámhoz viszonyítva, legfeljebb 5880 volna a gyengetehetségűek száma.

Az 1925—26. tanévben 2050 gyengeelméjű és idióta volt 34 intézetben elhelyezve és pedig 13 ápolónak mondható intézetben 522 részesült foglalkoztatásban, ápolásban és minimális nevelés-oktatásban, 21 nevelőintézetben pedig 1508 nyert rendszeres nevelés-oktatást. Svájcban ugyanis a nevelőintézetek, a foglalkoztató s ápolóintézetektől teljesen szeparáltak, eltérőleg a német- vagy francia rendszertől.

Általában annyit jegyezhetek még meg, hogy Svájcban az iskolaállítás joga és kötelessége az egyes kantonokat illeti meg. Minthogy az egyes kantonokat a parlament által elfogadott tankötelezettségi törvény csak a tanköteleskorú gyermekek beiskolázására kötelezi, az egyes kantonok iskoláinak tanterve, tananyaga, órarendje tekintetében lényeges különbségek vannak.

Talán érdekes még azt tudni, hogy ez a kis ország, amely a szellemileg, lelkileg s testileg elkorcsosodottak mindenikéről gondoskodik, a magasabb lelkiképességek fejlesztésének oltárán 7 egyetemmel áldoz, élénken illusztrálva azt, hogy egy jogállamnak minden gyermekéről egyenlő szeretettel és megértéssel kell gondoskodnia és fényesen igazolva azt, hogy a valódi kultúra ott kezdődik, ahol az államnak nincsenek első s másodrendű polgárai, ahol nincsenek édes és mostoha gyermekei, hanem ahol az állam minden egyede egyenlően részesülhet a kultúra áldásaiban és jótéteményeiben.

Tanulmányúti programunkat az egyes intézetek és intézmények vezetőivel való levélváltás, eszmecsere alapján a követ-

kező módon állítottuk össze. Elsősorban Genfben Alice *Descoeu-drest*, a híres *Decroly*-módszer átalakítóját és interpretálóját, aki Genfben egyik kisegítő-osztály tanítónője, akartuk meglátogatni, másodsorban a Jean Jacques Rousseauról elnevezett világhírű intézetét, harmadsorban az „Etoy“-ban, Genf mellett (Ct de Vaud) levő „Asyle de L'Espérance“ című ápolóintézetet, negyedsorban Bernben a „Weissenheim“ nevű gyengeelméjű leányok nevelő intézetét, mely nemcsak Svájcnak, de Európának is egyik legrégebbi intézete, ötödsorban Bern mellett levő burgdorf-lerchenbühl-i teljesen modern fiú- és leánynevelő gyógy-pedagógiai intézetet, hatodsorban Svájc büszkeségét, a kiváló pedagógusnak, Plüernernek vezetése alatt álló eugensbergi nevelő-intézetet s végül hetedsorban az epilektikusok európai híró zürichi intézetét óhajtottuk megnézni s tanulmány tárgyává tenni.

A svájci intézeteken kívül tervbe vettük még néhány ausztriai gyógypedagógiai intézet megtekintését is, amennyiben időnk és tárcánk azt lehetővé teszi.

Meg kell vallani, hogy szándékunkat — rajtunk kívül álló okokból — nem tudtuk teljesen megvalósítani. Nem sikerült mindjárt legelsőnek Genfben *Descoeu-dres* osztályát megsejmelni. Ez a tény pedagógiailag nagy veszteséget jelent számunkra, mert *Descoeu-dres* a ma divatos *Decroly*-módszernek a voltaképeni megteremtője s átültetője, a gyakorlatban ő fejlesztette azt ki az eredeti dr. *Decroly* és *Mlle Monchamp* rendszerből (*L'initiation a l'activité intellectuelle et motrice par les jeux éducatifs*. — Bevezetés az értelmi és mozgási tevékenységbe nevelőjátékok útján) s tette gyakorlatilag értékesé és használhatóvá. A *Decroly*-módszer voltaképeni leírását és ismertetését a „*L'Education des enfants anormaux*“ c. művében találjuk meg, mely „*Die Erziehung der anormalen Kinder*“ címen *Graf* tollából német fordításban is megjelent.

A nyári szünidő miatt nem sokat eredményezett a J. J. *Rousseau*-intézet meglátogatása sem. Mindenki szabadságon volt, avagy készülődött, csupán néhány asszisztensnővel tudtunk beszélni. A *Rousseau*-intézet voltaképen az egyetem egyik része, ahol pszichológiai kutatásokat végeznek, pszichológiai előadásokat, tanfolyamokat tartanak. Itt rendezik a gyógypedagógiai tanfolyamokat is, amelyeken előképzettségre való tekintet nélkül minden pedagógus, nevelő avagy érdeklődő részt vehet. A tanfolyam elvégzéséről bizonyítványt adnak, amely bizonyítvány jogosítja az illetőket gyermekekkel való foglalkozásra. Gyakorlati s nekünk értékesnek látszó dologra a *Rousseau*-intézetben nem találván, megköszöntük a nyert felvilágosításokat, eltávoztunk onnan, annál is inkább, mert ezután következett tanulmányútunk igaz anyaga s az időnkét ki akartuk jól használni. Talán annyit jegyzek még meg, hogy a J. J. *Rousseau*-intézet nagy háromemeletes, gondozott, tisztántartott, régi bolthajtásos épületben, a Kollégiumban van.¹

¹ Szabad időnkben magát a várost. — Genfet néztük meg. — Genf a hasonló nevű tó partján, hegyoldalon épült, igen szép város. Este, midőn hajóval érkezik az ember, olyan mint egy tündér-város. Lakói tisztára franciák, intézményei, egyetemei, iskolái, üzletei, lapjai mind franciák. Némétül igen

Etoy.

Búcsút intve Genfnek s tündéri szép vidékének, Etoy-ba mentünk. Etoy néhány órányira van Genftől. Teljesen francia község. A község északi részén van a 3, egy emeletes pavillonból, több gazdasági épületből álló, 4—5 holdnyi területen fekvő „Asyle de l'Espérance“ ápoló intézet.

Az intézet Svájc egyik legrégebbi intézete; 1872-ben Mlle *Buchet* alapította úgy, hogy egész vagyonát a szerencsétlen, tanításra alkalmatlan gyengeelméjűek és hülyék részére rendelkezésre bocsájtotta. Rendelkezésre bocsájtotta úgy, hogy ő bent lakik ma is az intézetben, azonban sem az épületek, sem a gazdasági területek felhasználása tekintetében nem rendelkezik. Ő az intézetben olyan szerepet játszik, mint a másod-igazgató. Az intézet látja el mindennel, az intézet gondoskodik minden szükségletéről, a vagyon felett azonban az intézet felügyelő-bizottsága, illetőleg a tényleges igazgató rendelkezik.

Az intézet igazgatója nő. Mlle Ch. Bueqes. Az igazgatóval együtt 10 tanerő, 1 férfi s 9 nő van az intézetnél alkalmazva. A tanerők közül azonban csak 1 nőnek van tanítói képesítése, a többi gyermekkertésznő, munkamesternő vagy az ápoló személynéhez tartozik.

Az intézetnek 161 növendéke, illetőleg ápoltja van és pedig 82 fiú (férfi) s 79 leány (nő).

Az intézet kifejezetten ápoló intézet, mégis a növendékek közül azokkal, akikkel lehet valamit csinálni, pedagógiailag is foglalkoznak. A növendékek képesség szerint 3 csoportba vannak

nehezen lehet boldogulni benne. Lakóinak száma mintegy 134.000. A Genfi-tó nyugati partján levő világhírű sétányról a világhíres Mont Blanc hófödte, 4810 m. magas csúcsa úgy látszik, mintha a Genfi-tó baloldalon levő villanegyedéből emelkednék ki.

A Genfi-tó jobb partján van a népszövetség palotája, a titkári hivatal és sok világ-hatalmasság befogadására szolgáló hotel.

A népszövetség palotájától nem messze van *Brunsvick Teréz* grófnőnek, *Pestalozzi* magyarországi barátjának, az első magyar kisdédóvó megalapítójának és a kisdédóvó-képzés megteremtőjének a szobra; a Genfi-tó által alkotott bájos kis szigeten pedig *Rousseau* János Jakabnak, az „Emil“ szerzőjének a szobrát nézjük meg. Az egyetem óriási, árnyas, csodaszép parkban van. Ebben a parkban van a reformáció emlékére felállított hatalmas emlékmű is! Ezen az emlékművön a XVI. századnak azokat a nagyságait láthatjuk, akik a vallás szabad gyakorlásáért küzdöttek, vagy azt engedélyezték. A mű egyik alakja *Bocskay* István erdélyi fejedelem. Az emlékmű jobb oldalán levő hatalmas relief az 1606-iki bécsi béke kihirdetését ábrázolja a kaszai országgyűlésen.

Az egyetemről nem messze, északra, egyik magaslaton van a Szent Péter csudálatos szép és hatalmas méretű, gót stílusban épült temploma. Ezt a katedrális a reformáció idején elvették a katolikusoktól; külsejét teljesen érintetlenül hagyták, a templom belsejéből azonban minden szobrot, képet, fényt és díszít eltávolítottak; bemeszelték simára és református templommá nyilvánították. Az ma is. A leszedett, kincset érő képek, szobrok s egyéb díszek ma is ott vannak a templom két fiulkéjében felhalmozva, egymásra rakva. Az ablakdíszek és képek azonban ma is érintetlenek.

A szentély mellett balra egy kis kápolnát a maga eredetiségében meghagytak. Ez ma is megvan s megtekinthető. A kis kápolna kincset érő berendezéséből és nagyértékű szobraiból, képeiből lehet következtetni a templom egykori pazar berendezésére.

Ebben a templomban van az a szószék és egyszerű fa-karosszék, amelyet *Kálvin* János, mint reformátor, később 1536—1564-ig mint genfi lelkész az istentiszteleteken használt.

osztva: az I. csoportban vannak a kezdők, a II. csoportban a haladók és a III. csoportban a hasznavehetetlenek.

Látogatásunkról előzetesen nem értesítettük az intézet igazgatóságát, meglepetésszerűleg érkezünk meg. Megérkezésünkkor gyönyörűen kavicsozott, tiszta, árnyas udvaron, platánfák alatt, földbe cövekelt asztalok mellett folyt a munka. Az ápoltak meglepően tiszta, kifogástalan ruházatban, mindenik fején nagy napvédő szalmakalappal, egymástól elkülönített 3 csoportban foglalkoztak. Az első 2 csoportban középen ül a tanítónő: rajzolgatnak, irkafirkálnak, számokat, betűket másolnak; a tanítónő állítása szerint egyesek még írni s olvasni is megtanulnak. A harmadik csoportba tartozók ápolónőikkel együtt ültek, nézegettek, bóbiskoltak.

Tantervük nincs, tananyagot esetről-esetre állítanak össze az egyes gyermekek képessége szerint. Nem is céljuk a tanítás; foglalkoztatni is, csak egyeseket foglalkoztatnak: azokat sem rendszeresen, tanterv, vagy iparszerűleg, hanem amint azt a gazdálkodás és a házimunka megkívánja. Van cipészetük és kosárfonó műhelyük, szép kertgazdaságuk s állattenyésztésük. Minden szükségletükről lehetőleg maguk gondoskodnak.

Az egész intézetben mindenütt ragyogó tisztaság s példás rend uralkodik. Szinte érthetetlen, hogy annyi ápolásra szoruló egyént miképpen tudnak oly szépen rendben tartani.

Hófehér, tiszta ágyaikban ruganyok vannak. Minden gyermeknek van mosdója. A mosdó mellett márványalapzattal tussfürdő van. Az ebédlő asztalai márványszerű kőből vannak. Az ápolási díj napi 2 frank. Minden gyermekért fizet valaki. Olyan fajta ingyenes növényedékek, amilyenekkel nálunk, az állami intézetekben találkozunk, Etoy-ban nincsenek.

Ki kell emelnem, hogy a legnagyobb udvariassággal, szíves-séggel, mondhatnám szeretettel fogadtak az intézetben bennünket. Boldog volt, aki valamiben segítségünkre lehetett. Még az intézet alapítója, *Mlle Buchet* is hozzánk jött, inkább tipegett, hogy üdvözljön minket. Érdekes volt, midőn az igazgató észrevette, hogy jön az intézetet alapító matróna, végtelen bájjal súgta nekünk, nehogy véletlenül „Madame“-nak szólítsuk, mert leány s megköveteli, hogy őt „Mademoiselle“-nek címezzék.

Weissenheim

Etoyból Bernbe, Svájc fővárosába utaztunk, hogy Európa egyik legrégebb leánynevelő intézetét a „Weissenheim“-et megtekintsük.

Weissenheim Bern külvárosában, (Schwarzenburg-Strasse 36.) bájos fekvésű, egészséges helyen, mintegy 4-5 holdnyi területen fekszik. Az intézeti épület közel 250 éves, igen érdekes, ógermán stílusban épült, 2 emeletes ház.

Az intézetet 1868-ban *Appenzeller* nevezetű berni lelkész alapította, akinek két gyengén fejlett s nagyothalló gyermeke volt. Ezekkel foglalkozva rájött, hogy a szellemileg fogyatékos gyermekek oktathatók. Megszánta a sok szerencsétlen, iskolai oktatásban nem részesülő, gyengeelméjű gyermeket és vagyonát, munkacerejét feláldozva, részükre intézetet létesített.

Az intézet abban a kritikus időben létesült, amidőn dr. *Guggenbühl* 1863-ban bezárt abendbergi intézete a gyengeelméjűek nevelés-oktatását népszerűtlenné tette. Ebben az időben a gyengeelméjűek oktatásának kudarcán mulatott a világ és szatirákat írva, kacagtak a nemes emberbaráti törekvés csődbejutásán.

Appenzeller bátorsága, nagy akarása, a polgárság előtti tekintélye, nagy emberszeretete legyőzte a legyőzhetetlennek látszó akadályokat és sikerült intézetét életképessé tenni.

Az intézetbe 1868—1913-ig csak leány, 1880—1913-ig fiú- és leány, 1913-tól pedig újból csak leány, képezhető növendékeket vesznek fel.

Az intézetben 35 férő hely van.

Az intézet igazgatója *Würgler* Henrik (Vorsteher), a tanerők száma négy, köztük egy férfi, három nő.

A növendékek 3 csoportba vannak beosztva: előkészítő, (Vorschule) alsó és felső osztályba. Az előkészítőben a létszám 5, legfeljebb 10; az alsókban 10-14, a felső-osztályban 12-15.

Az intézet berendezése, az ódon épülettel ellentétben, modern. Az ételek főzőüstökben készülnek, gépekkel mosnak. A konyhában melegvítartály van, ahonnan az intézet meleg vizet kap. Van mosdó, mellette szabad csap, alatta nagy csatorna a szabad mosakodáshoz, kézmosáshoz. Külön cipőtisztító, külön ruhaszárító szobák vannak.

Az intézet tanerői mind az intézetben laknak, az ápolók a hálók melletti kis szobácskákban.

A tantermek szépek, világosak. Minden gyermeknek, úgy az osztályban, mint a játszóban (nappaliban) fiókjá van, ahol holmiját tartja és őrzi.

Szakorvosa az intézetnek nincs. A növendékek gyógyítását a klinikai orvosok végzik.

Burgdorf-Lerchenbühl.

Weisenheim után a burgdolfi „Lehrenbühl“-intézetet látogattuk meg. Ez az intézet Svájc egyik legmodernebb, új intézete, 1907-ben az aarwangeni szegényhivatal 10 községgel karöltve alapította oly módon, hogy a 10 község egyesületet létesített. A községek minden lélek után bizonyos összeget fizettek be az egyesület pénztárába egyszer s mindenkorra, azonkívül kötelezték magukat bizonyos évi hozzájárulás befizetésére. Ez az egyesület tartja fenn az intézetet, fizeti a tanerőket s gondoskodik az intézet működésének feltételeiről. Az intézet államsegélyes községi intézet.

Az intézet területe 7 hold, az épület teljesen új, egyemeletes, nagy világos termekkel, különösen szép, tágas, levegős, világos, zárt folyosókkal. Az épület közepén a folyosó nagy teremmé szélesül ki s itt körül széles csatornák vannak csapokkal. Ez a hely a tisztálkodásra szolgál. Minden gyermeknek van itt fogasa, azon törülköző. Itt mosdanak, kezet mosnak a gyermekek. Minden törülköző mellett szijtok van, benne a gyermek fogkeféje.

A konyha gőzfűző üstökkel, a mosókonyha gépekkel van

felszerelve. Van külön cipőtisztító, ruhaszáritó, gyümölcsaszaló helyiségük.

Az intézet igazgatója *Iseli* József, aki egyben az intézet felügyelő-bizottságának is titkára.

Tanerók száma négy és pedig egy férfi s három nő. Az összes tanerók az intézetben laknak s ott teljes ellátást élveznek.

Az igazgató, teljes ellátáson kívül évi 6000 frank fizetést kap. A tanerók kezdő fizetése 2200 frank, teljes ellátáson kívül. Hogy ez a díjazás mit jelent, abból lehet megítélni, hogy az elemi iskolai tanítónak Svájcban 1800 frank az évi fizetése és természetbeni járandósága nincs.

Az intézetben a férőhelyek száma 72. A növendékek (49 fiú és 23 leány) együtt tanulnak.

A 72 növendék mellett 6 ápoló van alkalmazva, akik az intézet minden munkájában részt vesznek. Kezdő fizetésük havi 60 frank s felemelkedik havi 100 frankig.

Az igazgatót, a tanerókat és az intézeti orvost az egyesület felügyelő-bizottsága által kiküldött „Igazgatóság” választja, illetőleg alkalmazza s küldi el; a többi személyzetet az igazgató (Vorsteher). A tanerókat és az intézeti alkalmazottakat az igazgató fizeti a házipénztárból.

A tervbevett harmadik nevelőintézet, — *Regensburg* — megtekintését munkaprogrammunk és anyagi felkészültségünk nem tette lehetővé, bár oda sok helyről kaptunk ajánlást s maga az intézet nagynevű igazgatója, a svájci kollégák büszkesége, *H. Plüer* is meghívott. Annál fájdalmasabb volt erről a látogatásról a lemondás, mert ő a „Schweizerische Gesellschaft für Erziehung und Pflege Geistesschwacher” egyesületnek az elnöke, s így *Plüer* nemcsak intézetéről, hanem az egész Svájc gyógypedagógiai oktatásügyéről felvilágosítást adhatott volna.

Miután *Regensburg* meglátogatásáról le kellett mondanunk, a berni és burgdorfi intézetben szereztünk mindarról tájékozódást, amire szükségünk volt. Valószínű, hogy *Regensburg* felkeresése minden körülmények között érdekesen kamatozott volna, azonban érezzük s tudjuk, hogy informátorainktól s a látottakból teljes egészében megkaptuk a választ azokra a kérdésekre, amelyekre feleletet kerestünk.

Zürich.

(Epileptikusok intézete.)

Néhány mondatban meg kell emlékezni az epileptikusok zürichi intézetéről is.

Az intézet nagy területen fekszik, szép, kórházszerűleg, pavillon-rendszerben épült. A város központjától mintegy 40 percnyi távolságban, a Südstrasse 120. szám alatt van. Inkább kórház, mint iskola. Felvételt nyerhet nemre, korra, vallásra való tekintet nélkül minden epilepsziában szenvedő svájci és idegenhonos egyén kezelés, megfigyelés és ápolás céljából, aki az előírt módon a felvételért folyamodik s a megállapított napi tartásdíjakat előre befizeti.

A 16 éven aluli egyének napi 2, a 16 éven felüliek napi 2.50 frank ellátási díjat fizetnek a közös osztályon. Ez a díj a kiválmak szerint napi 4.50 frankig emelkedik. A betegek egész év alatt ki- és beléphetnek.

Az intézet működését jellegzetesen tünteti fel következő néhány adat:	
Betegállomány 1926. évi január 1-én 194 férfi 107 nő, összesen:	301
Az intézetbe belépett 1926. évben 137 férfi, 89 nő	226
Az intézetből kilépett 1926. évben 151 férfi, 82 nő	213
Beteg állomány 1927. január 1-én 200 férfi 144 nő	314
Kilépett betegek közül:	
rohammentes 7 férfi, 6 nő	15
javult 34 férfi, 32 nő	66
változatlan 7 férfi, 4 nő	11
meghalt 11 férfi, 4 nő	15
megfigyelés alatt állott 72 férfi, 36 nő	108
Összesen:	213

A megfigyelt 108 beteg között volt 54 gyermek és húsz éven aluli. Az 54 fiataikorú a diagnózis szerint a következőképen csoportosított: epilepszia 5, hisztéria 3, könnyebb s nehezebb gyengeelmjűség 10, gyengeelmjű, nehéz pszihopatiás és kriminális terheltséggel 11, pszihopata (konok, szédelő) 6, elhanyagolt 2, szkizofréniás 5, neuropatiás 1, letargiás 4, nehezen nevelhető 5, egészséges 2.

Az 54 közül 13 pályaválasztás céljából utaltatott be, hogy az intézeti műhelyekben nyerjen kiképzést, 17 pedig bajmegállapítás végett került oda.

Az intézetben a gyógypedagógia annyiban szerepel, hogy a tanköteles korban levő gyermekek rendszeres, elemi iskolai oktatásban részesülnek. A tanítást két tanerő látja el. Egyiknek sincs szakképesítése: az egyik teológiai hallgató, a másik okl. elemi iskolai tanító. Vakáció lévén, tanítást nem láthattunk. A fent említett kartársak megnyilatkozása szerint a tanítás épen úgy történik, mint más iskolában, a tanterem berendezése is azonos a rendes iskolákéval. A különbség csupán annyi, hogy a tanterem előtt, a széles, napsugaras folyosón, egy-egy pihenő, fekvésre alkalmas pad van. Különben az egész intézetben sehol, semmi berendezési tárgy nem árulja el, hogy ott epileptikusok vannak. Ellenben a nagyszerű társalgó, ebédlő, hangverseny-terem, a kényelmes és előkelő berendezés már elsőrangú szanatóriumra emlékeztetnek.

Az intézetnek két igazgatója van. Az intézet általános adminisztratív dolgai, az iskola, a műhelyek stb. *Grab* ref. lelkész-igazgató, — a betegekkel kapcsolatos, nem adminisztratív természetű dolgok pedig dr. *Ulrich* igazgató főorvos hatáskörébe tartoznak.

Az intézet méreteire tájékoztatást nyújt az, hogy a központi konyháról iparvágányon szállítják az egyes pavillonokba az ételeket.

Mint rendkívüli érdekességet felemlíttem, hogy bármerre jártunk-keltünk az intézet területén dr. *Braun* főorvossal, mindig ő köszönt előre a betegeknek s mindenkire volt egy pár nyájas szava.

Dr. *Braun* főorvos úr egész napját nekünk áldozta s bemutatót mindent, ahogyan ők az epileptikusokkal foglalkoznak. Bemutatta milyen étrenddel, milyen gyógyszerekkel hatnak a betegek idegrendszerére. Elmondotta, hogyan védik ki a bromadagolás veszélyét és hogyan készítik saját maguk az intézeti gyógyszer-tár laboratóriumában az orvosságuul használt brómos medicinákat. Megtekintettük azokat a nagyszerűen felszerelt mechanikai és faipari műhelyeket, ahol az úgynevezett pszihopátákat foglalkoztatják.

Szerencsés véletlen folytán tanúi voltunk egy orvos-pedagógiai megbeszélésnek, amelyen a kezelt betegek állapotát, viselkedését vitatták meg. Az intézetben ugyanis havonként tartanak olyan értekezleteket *Grab* igazgató elnöklete alatt, ahol a kezelő orvos, a gyermekekkel foglalkozó pedagógus és a gyermekeket ápoló ápolónők, írásban teszik meg a gyermekre vonatkozó észrevételeiket s tapasztalataikat. A jelentések alapján megbeszélik az egyes dolgok összefüggését, esetleges okaikat s megállapítják, mi a további teendője az orvosnak, a pedagógusnak és ápolónőnek. Az általános tapasztalat szerint, ezek a megbeszélések hathatós tényezői az intézet eredményes működésének.

Mindazokból, amit láttunk és tapasztaltunk, azt állapítottuk meg, hogy a zürichi epileptikusok intézete inkább egészségügyi, mint pedagógiai intézet.

Ezzel be is fejeztük svájci tanulmányutunkat. Hazafelé megtekintettük még Wienben dr. *Heller* Tivadar magán gyógypedagógiai intézetét és Guggingban, Wien mellett, egyik ápoló intézetet. Ezekről azonban nem kívánok írni.

Összefoglalás.

Összefoglalva tanulmányútunk eredményeit, ki kell jelenítenem, hogy mindenre feleletet kaptam, amit kerestem. Igazam volt, amikor Svájcba igyekeztem, hogy a mi súlyos problémáink megoldására választ kapjak.

Svájcban ma is és mindenütt érezhető *Pestalozzinak*, *Rousseaunak*, *Kálvin* Jánosnak, gróf *Brunswick* Teréziának, *Guggenbühlnek* a szelleme. Svájcból tanították pedagógiára a világot a világ nagy pedagógusai. Svájcnak megvan a joga, de megvan a bátorsága is arra, hogy a mai, nehéz bajokkal küzdő pedagógiai világnak útmutatást, tanítást adjon, miként lehet s miként kell nyílegyenesen előtörni a szegény, szellemileg fogyatékos embertársaink mentésére.

A két intézetben szerzett tapasztalatok alapján a gyengeelméjűek nevelése, oktatása, foglalkoztatása s ápolása ügyében a következőket állapítottuk meg.

Svájcban a gyengeelméjűek nevelő s foglalkoztató intézeteit az állam (kanton), községek, egyesületek s magánosok létesítik. Minden rendű és rangú intézet felügyelőbizottságában és igazgató-ságában az állam egy-egy kiküldött által képviselteti magát s így ellenőrzi az egyesület mindennemű működését, viszont minden intézetet államsegélyben részesít. Minden intézet az államiakkal egyenlő jogokkal és kötelességekkel van felruházva.

A nevelőintézetekbe 6-12 éves korú, képezhető gyengeelméjűeket vesznek fel. A felvételi eljárás nem egységes. *Weissenheimben* pl. úgy történik a felvétel, hogy az intézet a felvételt kérőnek négy oldalas, kérdőpontokkal nyomtatott ívet ad. Az ív első két oldalát a szülő tölti ki. Ezek az adatok a gyermek személyi adatait és a szülők vagyoni állapotát tüntetik fel. Ha a szülők az első 2 oldalt kitöltötték, akkor az illetékes orvosnak kell átadni, aki a 3—4. oldalon levő s a gyermek testi, szellemi állapotára s a szülőknél tapasztalható egészségi bántalmakra vonatkozó rovatokat kitölti s az így kitöltött ívet zárt borítékban az intézet igazgató-ságához küldi.

Burgdorfban az intézetet alapító községek gyermekei nyerneksorban felvételt. Ezek egyszerűen kitöltik az intézet igazgatója által nyomtatásban adott kérdőívet, amely 12 pont alatt rendkívül részletességgel tudakolja meg a szülők, a nagyszülők, a testvérek egészségi állapotát és halálának megállapított okát; sok kérdésben érdeklődik a gyermek születésének lefolyásáról, az élet első éveiben fellépett gyermeki betegségekről, majd a jelenlegi testi, szellemi állapotáról, eddigi fejlődéséről és az esetleges oktatás eddigi sikereiről. Ezt az ívet kitöltik, hozzá mellékelik a gyermek születési, oltási bizonyítványát és kötelezvényt arról, hogy ki fizeti a gyermekért a tartásdíjat s kész a felvétel iránti kérvény, amelyet az igazgatónál benyújtanak, aki azt az „Igazgatóság” elé viszi.

Burgdorfban első sorban a körzetbe tartozó gyermekeket veszik fel, ha ilyenekkel nem tudnák az üresedésben levő helyeket betölteni, csak akkor vesznek fel körzetükbe nem tartozó községekből gyermekeket. A körzetbe tartozó növendékek évi tartásdíja 550 frank, a körzetbe nem tartozóknak 800 frankot kell ellátási díj fejében egy évre fizetniök.

Az intézetben csak 18 éves korig maradhatnak a növendékek, akkor az intézetből kilépnek, avagy ápoló intézetbe helyeztetnek.

A gyermekek felvételénél igen szigorúak és óvatosak. Olyan növendékek, akiknek beszélő s beszédmegértő képességük nincs, a hűdöttek, a házi-, kerti- mezőgazdasági munkára alkalmatlanok, az izgékonyak, idegesen terheltek, akik nyálaznak, avagy bármiképen tisztátalanok, azok az intézetbe felvételt sem nyerhetnek.

A felvétel 6 hónapig ideiglenes. Ha tehát a felvétel után kitűnnék, hogy a felvételi kérdőív adataiban tévedések, avagy szándékos elferdítések volnának, ha a tanév elején megtartott vizsgálatok azt mutatnák, hogy a gyermek szellemi állapota nem üti meg a mértéket, amelyet ők megkövetelnek, — eltávolítják az intézetből. Eltávolítják pedig úgy, hogy a „burgdorf-lerchenbühl”-i nevelő intézetből átteszik Rumedingen-be a „Karolinenheim”-ba, ahol a képzésre nem alkalmas gyermekeket foglalkoztatják és ápolják. A gyermek hozzátartozói ezután 550 frank helyett 500-at fizetnek évenként és a gyermek sorsa egész életre el van intézve. Természetesen, a szülőnek joga van gyermekét az intézetből kivenni s más úton gondoskodni jövőjéről.

Lerchenbühlnek és Karolinenheimnak közös felügyelő-

bizottsága, közös igazgatósága van, s mindkét intézetet a lerchenbühl-i intézet vezetője, *Iseli* igazgatja.

Weisenheimnak nincs saját foglalkoztató és ápoló intézete. Az innen eltávolított gyermekek tehát más körzet ápoló intézeteiben avagy szegényházakban helyeztetnek el. A gyermekek azonban csak a szülők kívánságára kerülnek újból vissza a szülői házhoz.

Svájcban tehát olyasmi nem történhetik meg, hogy a képzésre alkalmatlan szellemi fogyatékos gyermeket az intézetből visszaadják a szülőnek képezhetetlenség, avagy más címen.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban kell feleletet adni arra is, mi történik azokkal a növendékekkel, akik képezhetőek ugyan, de tanulmányaikat az intézetben befejezték, avagy elérték a 18 éves kort? Érdekesen oldják meg ezt a rendkívül nehéz kérdést a böles s gyakorlati gondolkozású svájciak.

A svájciak a gyengeelméjűek nevelésére és oktatására létesített intézeteket nemcsak iskoláknak, hanem otthonoknak tekintik. Így Weisenheimben a 55 férőhelyből mindig csak 25 van növendékekkel betöltve, 10 férőhelyet az életbe kilépett gyengeelméjűek részére tartanak fenn. Burgdorfban hasonlóképen, bizonyos számú férőhely a végzett növendékek részére áll rendelkezésre. Tapasztalataink, illetőleg az intézet igazgatóinak állítása szerint, Svájcban a tanulmányaikat befejezett növendékek közül azokat, akiket a szülők és hozzátartozóik nem visznek haza további taníttatás, gondozás, avagy munkában való felhasználás céljából, az intézet nem távolítja el, hanem az „Otthon”-ban, azaz a fenntartott férőhelyeken helyezi el addig, míg róluk másképen nem gondoskodnak. Ez a gondoskodás abból áll, hogy az intézet, mint gyám, a gyermek egyéniségének és képességeinek megfelelő helyet keres arra alkalmas iparosnál, gazdánál, háztartásban stb. s a gyermeket oda helyezi. Egybehangzó állítások szerint az igazgatóknak gondot az soha nem okozott s nem okoz, hogy hová, kihez adják végzett növendékeiket, mert ilyen gyermekekben kereslet van s az igénylőket nem tudják kielégíteni.

A kihelyezett ifjak és lányok állandó összeköttetésben vannak az intézettel. Minden ügyes-bajos dolgaikat az intézet igazgatója intézi, (szerződés, szegődés, helyből kilépés, fizetésemelés stb.) Az igazgatóhoz fordulnak tanácsért, ha nincsenek megelégedve helyükkal, ha nem jól bánnak velük, ha pályát akarnak választani stb. Pénzüket, vagyontájkukat, havifizetésüket mindig az igazgatóhoz küldik. Az igazgató mindeniknek vált egy takarékkönyvet, a bankban kezelteti gyámoltjaik pénzét.

Minden gyámoltnak van egyszerű boritéka, abban vannak összegyűjtve levelei, postautalványszelvényei stb.

Weisenheimben gyönyörű példáját láttuk annak, mily szeretettel és gondossággal kezeli *Würgler* igazgató gyámoltjai ügyeit. Sok levelet mutatott a gyámoltítása alatt állók írásai közül, amelyekben édes atyának „Mein lieber Vater” szólítják volt tanítványai s minden aprólékos bajukban tanácsát kérik. A levelek oly megható ragaszkodást és szeretetet mutatnak, hogy valóban érzésből fakadónak kell tartanunk a címzést s őszintének kell mondanunk „a kezeit csókolom” bevégzést.

Sok-sok gyámolt egész levelezését átnéztük, hogy lássuk, milyen bajokkal fordulhatnak az ő jötevőjükhöz. Nincs semmi titkuk, mindenről értesítik az ő apjukat, igazgatójukat. Találtunk több olyat, akinek már 1100—1600 frank megtakarított pénze van a *Würgler* igazgató által kezelt takarékkönyvben, pedig átlagban csak havi 8—10 frank keresetük van.

Ha azután valamelyiknek szüksége van ruhára, vagy egyébre, akkor azt szépen megírja az igazgatónak s az küld neki pénzt.

Ha a gyámolt megbetegszik, avagy állásából elbocsátják, vagy rosszak a kereseti viszonyok, úgy egyszerűen beállítanak az intézetbe, elmondják, hogy miért hagyták el helyüket, betelepsznek a részükre fenntartott helyekre s boldogan pihennek, élvezik az intézet áldásait. A betegek, amennyiben kórházi kezelést nem igényelnek, szintén az intézetben részesülnek gyógykezelésben. Pihenés, gyógyulás, avagy a kereseti viszonyok megváltozása után újból búcsút mondanak az intézetnek, kezét csókolnak igazgatójuknak, ismét helyet vállalnak.

Ebben a dologban az az érdekes, hogy a végzett növendékek semmi hivatalos szállal vagy adminisztratív intézkedésekkel nincsenek az intézethez kötve. Ez tisztán a gyámoltak szabad elhatározásán, akarátán alapszik. Senki sem kényszeríti őket az intézettel való összeköttetésre, csupán a belátás és az intézethez való ragaszkodás.

Az intézeti igazgató minden évben legalább egyszer, de szükség szerint többször is meglátogatja gyámoltjait foglalkozási helyükön. Meggyőződik arról, hogy milyen sorsban és körülmények között, milyen munkamegterheltetés mellett él az ő gyámoltja. Ha szükségét látja valamilyen lépésnek, azt azonnal megteszi.

Kiváncsiak voltunk arra, hogy az előregedő, munkára alkalmatlan, idős növendékekkel szemben hogyan teljesíti az intézeti otthon hívatását. Szépen, szociálisan oldják meg ezt a nehéz kérdést is.

Az intézet gyámolításában részesülő minden egyén bizonyos összeget gyűjt össze magának. Ez az összeg a bankban van. Ha előregszik, munkaképtelenné lesz az illető, akkor ezt az összeget a városi, vagy kantonális szegényház igazgatóságához, mint alapítványt, beadja az intézet igazgatója. A szegényház az ilyen alapítványokat minden további nélkül átveszi, egyben az illető gyámoltat is pártfogásába veszi s élete végéig oltalomban, gondozásban, ápolásban részesíti.

Elmondhatjuk tehát, hogy Svájcban mindenféle szellemi fogyatékos emberi méltóságának megfelelő ellátásban és bánásmódban részesül zsenge gyermekkorától élete végéig.

A nevelőintézeteknek növendékeik felvételénél és eltávolításánál követett eljárása biztosíték arra nézve, hogy az intézeti férőhelyeket olyan gyermekek foglalják el, akikkel érdemes foglalkozni, akiknél a befektetett munka eredményeket hoz s akik részben, vagy egészben keresetképesekké, a megélhetés feltételeinek biztosítására alkalmasakká tehetők.

A svájci intézetekben nem kell a tanerőknek azt a fájdalmas lehangoló érzést magukban hordozniok, hogy olyan gyermekanyaggal kell foglalkozniok, amelynél minden erőfeszítés, tudás s lelkesedés hiábavaló.

A gyermekanyag helyes szelektálásának eredménye meg is látszik az egész intézet működésén. A gyermekek elevenek, fürgék, jókedvűek; az egyes osztályok s csoportok homogének, a kiszabott anyagban jártasak, s ami a fő, az intézeti tanulmányokat elvégzett növendékek 100%-ban visszaadtnak a munkás társadalomnak.

Az intézeti új növendékek, bizonyos gyakorlati megvizsgálás után, tanulási csoportokba osztatnak. Így Weiszenheimben van 3 tanulmányi csoport: előkészítő iskola (Vorschule) alsó-osztály (Unterklasse) és felsőosztály, (Oberklasse); Lerchenbühlben azonban a nagyobb növendékek létszámnak megfelelőleg 4 csoport van és pedig, előkészítő iskola, alsó, középső és felső osztály.

Az egyes csoportok tanulmányi anyaga tantervszerűleg nincs megállapítva. Minden tanítási idényre az igazgató jelöli ki a növendék tanítási anyagát, azt leírja, az osztályvezetővel megtárgyalja s részletes tananyag formájában az osztályvezetőnek kiadja. Az egyes tanulmányi csoportokban a tanítási évad elején a tanítás nem ugyanazon anyaggal kezdődik, mint nálunk, hanem bizonyos folyamatossággal változik. Svájcban tehát nem tagolják szét a tanítási anyagot tanulmányi időszakokra és nem rögzítik le a maguk merevségében, hanem a növendékek képessége, előrehaladása szerint állapítják meg tanulmányi-időről tanulmányi-időre a tanítandó anyagot.

Midőn magunk részére betekintés végett egy-egy tantervet kértünk, — gondolván, hogy Svájcban is nyomtatott, miniszterileg jóváhagyott tantervek vannak, mint nálunk — *Würgler*, de *Iseli* is azt mondotta: „— a tanterv én vagyok.” — Midőn azt kérdeztük: miképen tanít tanterv nélkül a tanító, aki soha gyengeelméjük intézetében nem volt s mégis ott alkalmazzák? *Würgler* azt felelte: ha új tanerő jön az intézetbe, akkor a tananyagot odaadom neki, megmagyarázom, s mindaddig én tanítok az osztályban, amíg az anyag felhasználását és annak feldolgozását meg nem tanulta. Ez rendszeren 3—4 hét alatt bekövetkezik, azután reá bízom a tanítást, természetesen később is állandóan ellenőrzöm, amíg jól be nem gyakorolta magát.

A tantervet és tanárképzést illetőleg ez a rendszer uralkodik Svájcban. Nekiünk talán különösnek és furcsának látszik ez az eljárás, ami az ő nem nagyzó, de gyakorlatias lelküknek megfelelőleg — sok megszívlelni való bölcsességet is tartamaz. Náluk az adminisztráció, a látszatra dolgozás, a lényeg elkerülése ismeretlen, nyílegyenesen törnek céljaik felé, kerülve minden feleslegest és nem a lényeghez tartozót. A cél pedig a gyengeelméjük megmentése s az életnek való visszaadása.

A tananyag megállapításánál különben kerülnek mindent, amit a gyengeelméjű az életben nem hasznosíthat. Minden erejüket arra koncentrálnak az intézetek, hogy írni, olvasni, számolni, beszélni megtanítsák növendékeiket, s amellet a házi, kerti, mezőgazdasági, állattenyésztési s néhány háziipari teendőben annyira

begyakorolják őket, hogy az intézetből kilépve, többoldalúlag hasznosíthatassák magukat. Nagy figyelmet fordítanak a fentiek mellett a vallásos nevelésre, az énekekre s a tornára. Tanítanak szülőföldismeretet is, de ez csak arra szorítkozik, hogy a gyermek a környezetében levő s neki az életben hasznos dolgokat megismerje, minden tudálékoskodás nélkül. Arra törekcsenek, hogy amit tanítanak, azt a gyermekek fel is használhassák.

A mi növendék-anyagunk igen kis százalékban képes a VI. osztályban odáig eljutni, hogy oly kaligrafikus, logikus és okos kis leveleket írjanak, mint amilyeneket Svájcban láttunk. A fogalmazásnak és helyesírásnak azon a fokán a növendékek folyékonyan s értelmesen olvasnak. Hallottunk s láttunk 100-as körben fejbeli számolást. Mi bámultunk azon a készségen, mellyel a 37 — 28 = vagy 45 — 18 és ezekhez hasonló példákat megfejtettek a gyermekek.

A weizenheimi intézet 50 éves fennállásának alkalmából kiadott „Bericht“-ben nyomtatásban megtaláltam néhány mondatban az egyes fokok tananyagát. E szerint az előkészítő osztály növendégeit úgy tanítják, mint az anya a gyermekeit. Tanítás anyaga mindaz, amit érzékeivel észrevesz és amit használ a gyermek. A játéknál fürgeségre és szorgalomra szoktatják őket, míg ünnepi esti órákon kis gyermek-padocskán ülve, az aranyos napsugárról, vagy az égboltozat csillagairól, énekelve formálják, hajlítják a gyermek lelkét.

Az alsó osztályban vagy tagozatban örvendenek a gyermekek a képzetek és fogalmak gyűjtésének s minden új szónak, amit felleltek. Minden eszközzel igyekeznek a szavaknak tartalmat adni, ennek szolgálatában áll az egész nyelvi, számolási, tárgyi és érzelmi oktatásuk. És megsejtik, hogy a dolgok lelki képét írásmódban is kifejezésre lehet juttatni, megtanulják az „én“-t megkülönböztetni a környezet világtól.

A felső osztályban a tanítás anyaga megegyezik az elemi iskola középfokának az anyagával. Egyszerű feladatok megoldása a polgári számolásból, szóbeli és írásbeli kifejezése a látottaknak és a külsőleg s belsőleg átélteknek, szülőföldismeret és egy kis „művészet“, ének, rajz a programm.

Aki betekint, a felső osztályban kis levélkéket, levelező lapokat, kis fogalmazásokat, rajzokat lát s végül néhány vidám dalt hall.

A fentiek a tananyagot a legáltalánosabb keretben jelölik meg, ezek inkább csak irány-jelzések, célkitűzések. A lényeg az egészben az, hogy a tanítás anyaga mindig a gyermek szükségleteit és egyéniségét veszi tekintetbe. Nem tanítanak semmit a tantervért, avagy magáért a tanításért. A gyermeket különféle hatásoknak kitéve, érzést, észrevételt keltenek benne s a keletkezett érzéseket, észrevételeket, tehát képzeteket rögzítik.

Különbben a svájciak tanítási rendszere s anyaga olyan, hogy azt tantervszerűleg egybeállítani s mereven leszögezni alig lehet; kár is volna. Ebben a tananyaglabilitásban van az ő legnagyobb gyógypedagógiai erejük. Náluk ugyanis a gyermekek csak délélőtt vannak az iskola padjaiban, azaz csak délélőtt részcselülnek elméleti oktatásban. Délben a kis gyermekcsereg mint a jól szer-

vezett munkáscsalád, szétoszlik s mindenik a maga munkahelyére megy. Az intézetben szolgál s munkás személyzetet „elvből” nem tartanak, mindent a növendékek végeznek. Nemcsak azért, hogy takarékoskodják az intézetet, hanem főleg azért, hogy mindent tevékenység, munka, izomérzés, átélés által ismerjen meg s sajátítson el a gyermek.

Délután minden gyermek dolgozik. Folyik a munka a kéz-ügyességi termekben, a cipész-, a gépkötő műhelyekben, a szőnyegszövőben, a székfonóban, a faszögek gyártásánál, a foltozásban; a kisleánykák mosnak, vasalnak, mángorolnak, szárítanak, tisztogatnak, takarítanak stb. A fiúk és leányok közösen végzik a kerti, gazdasági s állattenyésztés körüli teendőket: ásznak, kapálnak, gereblyéznek, ültetnek, palántálnak, gyomlálnak, öntöznek, hernyóznak, nyesnek, ők gondozzák a teheneket, a sertéseket, a tyúkokat, betakarítanak, vermelnek, gyümölcsöt szednek, árusítanak stb.

Hogy mit művelnek ezek az apró emberkék, annak illusztrálására néhány adatot jegyzek ide.

Burgdorffban 720 ár területen (kb. 2 magyar hold) gazdálkodik. Ebből 100 ár búzával, 90 ár burgonyával, 36 ár főzelékfélékkel volt bevetve, illetőleg ültetve, a többi rétnek és kaszálónak használtatott.

S azon a területen produkált terményekből látták el az egész intézetet, kb. 90 fő, mindennemű szükségletét. Azonkívül tartottak 7 tehenet, 1 lovat, legjobb emlékezetem szerint kb. 30 drb. sertést, igen sok tyúkot, amelyek pedig az intézet tej, vaj, túró, hús, tojás, zsírnemű szükségletét látták el.

Elvük, semmit sem vásárolni, hanem mindent termelni, előállítani. Mondhatnám, a piacokat csak arra használják, hogy terményeiket ott eladják, azonban semmit sem vásárolnak ott. Amit az intézet termel, mind felhasználják saját céljaikra, csak a felesleget adják el. Ebben a célkitűzésben annyira mennek, hogy még az előregedő, vagy nem jól tejelő teheneket sem adják el, hanem házilag levágják s az intézet konyháján fogyasztják el. Bármily hihetetlenül hangzik is, még a tyúkok, csirkék, kacsák is az intézet asztalára kerülnek. *Iseli* igazgató 2 hatalmas svájci tehenet és 2 növendék állatot mutatott nekünk azzal, hogy a télen ezek is levágásra kerülnek. A mi gondolkozásunknak szinte lehetetlen volt elhinni a hallottakat. Hogy az igazgató kijelentései pedig a valóságnak megfelelőek, azt igazolják az intézet 1926. évi működéséről kiadott XIX. sz. jelentés 6. oldalán található adatok. Ezen adatok szerint 1926-ban az intézet köztartásában saját termésükből elhasználtak 130 q burgonyát 1390 fr, gyümölcsöt 581 fr, epret 203 fr, főzelékféléket 1816.70 fr, 6 kövér sertést 1516.60 fr, 2 növendék marhát 556.50 fr, egy borjút 77 fr, levestyukokat 73 fr, tojást (2195 drb.-ot) 390.20 fr, tejet 23.570 litert, 6.913.05 fr, (összesen 13.517.05 fr) értékben. Amellett eladtak főzelékféléket 892.05, rozsot és búzát 418.45, 6 malacot, 2 süldőt 252.50, 6 sertést 1.338, 3 borjút 414, 2 növendék állatot 1.000, 1 lovat 2.075 frank (összesen 5.730 frank) értékben.

Az intézet tehát az ő kis területén, kert és mezőgazdaságból s állattenyésztésből 19.247.05 fr-t produkált.

Ha ehhez hozzá vesszük azt, hogy a cipésműhelyben 1.464.80 fr, a gépkötőben, székfonóban s faszög készítésnél 374.15 frank volt a tiszta haszon, akkor csudálkozhatunk valóban, mire képes egy céltudatos, gyakorlati irányban működő, 70-es létszámú gyengeelméjű-intézet.

A teljesítmények elbírálásánál kiemelendő, hogy mindezt a gyermekek munkaerejének kihasználásával s az életrehívatásukra való neveléssel, 1 cipész, 1 béres, 1 szakácsnő, 1 cseléd alkalmazásával tudta az intézet elérni.

Önkénytelenül felvetődik az a kérdés: miképen tudja az intézet a mondottakat megvalósítani? Nagyon egyszerűen. Svájcban mindent könnyen vesznek és mindenben csak az értéket, a hasznosat, az életet keresik. Svájcban a gyengeelméjűek intézetei olyformán működnek, mint nálunk a javítóintézetek. Az intézet összes személyzete, tehát a tanítók is, az intézetben laknak és egész nap együtt vannak a gyermekekkel. A tanulók egész napi elfoglaltságukban osztályvezetőik irányítása és részvétele mellett dolgoznak. Délelőtt az osztályban tanítják őket, délután velük vannak a műhelyben, a kertben, a gyümölcsösben, az istállóban. stb., úgy hogy az ápolónőkre csak az esti munkaszünetről, a reggeli munka megkezdéséig vannak bízva a gyermekek. Érthető tehát, hogy az állandó pedagógiai hatás más eredményeket hoz, mintha a gyermek csak a tanítási órákon van pedagógus kezében.

Igaz, ez a munkabeosztás kb. napi 8—10 órai elfoglaltságot jelent a tanerőknek. Azonban a gyengeelméjűeket, a svájciak elgondolása szerint, csak így lehet eredményesen tanítani. És nem lehet csodálkozni afelett sem, hogy az intézetből kilépő növendékekben kereslet van, versengenek értük a gazdálkodók s háziasszonyok.

De az intézeti tanszemélyzetnek sem jelent ez a rendszer valami nagy erőfeszítést, mert hiszen ott laknak az intézetben, az intézet ad nekik teljes ellátást és kiszolgálást, így meg vannak kímélve mindama gondoktól, amelyek nálunk a tanításon kívüli időnket felemésztik, emellett figyelembe veendő az is, hogy az elemi iskolai tanítóknál, már az alkalmazás kezdetén 400 frankkal jobban vannak díjazva.

A svájci intézetek működésénél nagyon fontos körülmény az, hogy ott az intézet voltaképpen az igazgató. Az igazgató feltétlen ura az intézetnek, sehonnan nem akadályozzák s nem zavarják működését. Az alkalmazottakat, még a tanerőket is, ő választja ki magának s ő bocsáthatja el. Az intézet házipénztárából az igazgató fizet mindenkit s ő maga pedig nagy munkájáért tisztességes díjazásban — évi 6000 frank — részesül, teljes ellátáson kívül.

A tanerők megválasztásánál szintén bölcs, de nekünk idegen eljárást követnek. Nem nézik s nem is keresik az oklevelet s annak a minőségét. Nem azért alkalmaznak valakit, mert bizonyítványa vagy oklevele van, hanem azért, mert arra hivatottnak, akalmának látszik, még ha tanítói oklevele nincs is. Ennek következtében vannak az intézetben olyan tanítók, akiknek tanítói oklevelük van és a zürichi gyógypedagógiai tanfolyamot elvégezték; vannak olyanok, akiknek tanítói oklevelük s vannak olyanok — s ezek vannak többségben — akiknek csak gyermekkertésznői bizo-

nyítványuk van. Az bizonyos, hogy bármilyen is a képesítésük, ezeknek a tanerőknek, akarásuk, munkakészségük, lelkesedésük többet ér minden papirképesítésnél.

Rendkívül érdekes a svájci intézetekben a „Hauseltern“ intézménye. Az intézet igazgatója — a Hausvater — és felesége, vagy ha nem nő, akkor az intézet egyik tanítónője a Hausmutter. Ők intézik együttesen az intézet mindennemű dolgát, még pedig családias vonatkozásban. Az úr, a felelős, a parancsoló, minden érdembeli dolgot intéző, az igazgató — a Hausvater, — a Hausmutter pedig az intézet háztartási rendjéről, tisztaságáról gondoskodik. A Hausmutter teendőiért megfelelő díjazásban részesül.

Látva a sok értékes dolgot, érdekelt még az, hogy milyen adminisztrációval dolgozik az intézet. Hogyan kezeli a beérkező kérvényeket, milyen nyilvántartást vezet a felvett növendékekről, milyen módon tartják nyilván a gyermek fejlődését, hogyan és miképpen tartják nyilván az intézetből kilépő növendékeket.

Amilyen sok munkát és gondot adnak nekünk itthon a fenti kérdések, oly egyszerűen intézik ők ezt el. Weissenheimben például egyszerű 250—300 oldalas kockás füzetbe — nálunk számtani, mértani jegyzeteknek használnak ilyet a diákok — van beírva minden gyermek s a rá vonatkozó feljegyzésre méltó adat. Ezek az adatok 1—2 oldalt töltenek ki.

„Lerchenbühl“-ben van anyakönyv, ahová a felvett növendékek beiratnak. Az anyakönyvnek 20 rovata van. Ezenkívül minden osztályvezető minden évben kitölt megfigyeléseiről 1—1 ívet. Ezzel az adminisztráció el is van intézve. Itt is érvényesül a bölcs erőbeosztás: ami nem okvetlen szükséges, azt nem csinálják. A felesleges munkát annyira kerülük, hogy sokszor szinte csudálik az ember a munka leegyszerűsítésének ily merész módján. Például az intézetből eltávozott, illetőleg munkára kihelyezett ifjagról semmi hivatalos, vagy formális feljegyzéseket stb. nem vezetnek. Ezekről az intézet igazgatója csak magának készít feljegyzéseket.

Svájcban a szellemi fogyatékosok intézeteiben és iskoláiban működő tanerők a „Schweizerische Gesellschaft für Erziehung und Pflege Geistesschwacher“ egyesületben vannak tömörülve. Ez az egyesület kétévenként hatalmas gyűléseken foglalkozik a szellemi fogyatékosok oktatásának ügyével s így az intézmények fejlesztésére, a tanítás, nevelés elveire irányító befolyást gyakorol. Ennek az egyesületnek legnagyobb ereje abban van, hogy a szellemi fogyatékosokkal foglalkozó 337 tanerő mind tagja s mind részt vesz az egyesület munkájában. Erkölcsei s anyagi támogatásban részesíti még a tanszemélyzetet kívül kb. 77 nevelés-oktatással foglalkozó különböző egyesület, társaság s intézet az egyesületet.

Az egyesület nagygyűléseit kétévenként tartja más és más helyen. Az egyesület nagygyűlésén érleltetnek, tárgyaltnak meg mindazok az ügyek, melyek a szellemi fogyatékosok érdekében vannak. Ennek a következménye, hogy a svájci intézetek — bár egységes szervezettel, tantervvel, órarenddel nem rendelkeznek — mégis ugyanazon vezérelvek szerint dolgoznak.

A szellemi fogyatékosok intézményei részére Genfben a J. J. Rousseau-intézetben és Zürichben a „Heilpädagogisches Seminar“-on képezik a tanerőket. Ez a képzés Genfben kb. 6 hónapos tanfolyamon, Zürichben 1924. évi április 8-tól egy és fél éves képzőn történik.²

Igen erősen dolgoznak az utóbbi időben a svájci szakkörök munkaotthonok létesítése érdekében. Ilyenek vannak már Regensbergen, Neu-St. Johanon, Sunnehalden és Schloss Könitz-en.

Mint különlegességet megemlítem, hogy Zürichben működik egy központi pályaválasztási tanácsadó és helyközvetítő a csekélyebb keresőképességű (Minder-erwerbsfähig) egyének részére. Most több ilyen intézmény felállításán fáradoznak, ami azt mutatja, hogy a szellemi fogyatékosok pályaválasztásánál és elhelyezkedésénél jó eredményeket értek el vele.

L A P S Z E M L E

Hivatalos Közlöny, 1929. évi december hó 15-iki számából.
Kiadja a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszterium.

Elismerés. A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére megengedem, hogy Ákos István nyugalmazott gyógypedagógiai intézeti igazgatónak 40 évi értékes szakpedagógiai működéseért elismerésem tudtul adassék. Kelt Budapesten, 1929. évi november hó 7. napján. *Horthy s. k., Gróf Klebelsberg Kunó s. k.*

Legfelső helyről jött kitüntetése alkalmából melegen köszöntjük Ákos Istvánt, a Magyar Gyógypedagógiai Társaság ügyvivő alelnökét, lapunk egyik megalapítóját és ma is hűséges munkatársát. Ad plurimos annos!

E G Y E S Ű L E T I É L E T

A SZÉKESFŐVÁROSI GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK EGYESÜLETE november hó 16-án tartotta meg tisztújító közgyűlését. A régi tisztikar lemondásának bejelentése után *Schulmann* Adolf állami gyógypedagógiai igazgató, korelnök indítványára a közgyűlés újból, egyhangulag a régi tisztikart választotta meg. Elnök: *Vándory* Dezső igazgató, alelnök *Vida* Lajos igazgató, titkár: *Faragó* Béla, pénztáros: *Péter* Antal. A választmány is a régi maradt.

Vándory Dezső elnök indítványára a közgyűlés elhatározta, hogy írásban üdvözli *Purebl* Győző dr. szfv. tanügyi tanácsnokot. Ő volt az, aki a székesfővárosi gyógypedagógiai intézeteket megszervezte. Az intézetek még csak néhány éve működnek, de máris kicsinyeknek bizonyultak, mert közel sem képesek annyi növendéket ma már befogadni, amennyinek felvételét érdekelt fővárosi szülők nap-nap után kérik.

Ez a tény igazolja legjobban a székesfővárosi gyógypedagógiai intézetek létjogosultságát és követeli azok kibővítését, fejlesztését.

² Lásd: *Joh. Hepp: Zur Schaffung eines heilpädagogischen Seminars in Zürich.* Ismertette a „Magyar Gyógypedagógia“ 1924. évf. 17. lap.

GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETE

folyó hó 10-én, Szabó Károly elnöklésével választmányi ülést tartott, melyen a „gyógypedagógiai“ iskolává átszervezendő „kisegítő“-iskola ügyét beszélték meg. A tervezet lényege röviden abban foglalható össze, hogy a gyógypedagógiai iskolába — nagyon helyesen — csak abnormis lelkületű gyermek legyen felvehető; normálisgyengé tanulónak ott helye nincs, nem is lehet. Az utóbbiak számára szervezzen az elemi iskola — a gyógypedagógiától függetlenül — átmeneti, kislétszámú vagy megfigyelő (végleges elnevezés ezidőszerint még nem alakult ki) osztályokat. A „gyógypedagógiai“ iskola externátusi jelleggel bírna, teljesen független lenne az elemi iskolától, külön épületben helyeztetnék el, külön igazgatás alatt állana, gyógypedagógus tanárok működnének benne és a gyógypedagógiai intézetek országos szakfelügyelősége alá tartoznának. A „gyógypedagógiai“ iskola gondolatát nagyjában helyeselték és rokonszenvenesen fogadták a választmány tagjai* A tartalmas vitában Vándory Dezső, dr. Tóth Zoltán, dr. Baranyay Géza, Haberstroh József, Szabó Károly, Éltes Mátyás és mások vettek részt.

Véleményünk szerint is helyénvaló annak a kimondása, hogy a gyógypedagógiai iskolába csak értelmi fejlődésükben *tartósan* korlátozott gyermekek nyerhessenek felvételt. A jól megszervezett „kisegítő“-iskolákban eddig is csak ilyeneket vettek fel. Mégis meggondolandó a dolog, különösen ha azt látjuk, hogy a gyógypedagógiai iskolával kapcsolatban, már a tárgyalások legelején szükségszerűen felvetődik egy másik, egy új típusú osztálynak a szükségessége is, ahova a népiskola „gyöngéit“ elhelyezni lehessen. Ez a fentiek után, nem lenne „gyógypedagógiai“ intézmény, de nem lenne népiskola sem, mert különben nem kellene attól elkülöníteni azokat a gyermekeket. Nagy kérdés azonban, hogy lehet-e a mai viszonyok között, a népiskola és a „gyógypedagógiai“ iskola közé ékelt ilyen új intézményt teremteni? Nem vádolják-e meg a gyógypedagógiát azzal, hogy olyan feladatot akar magától elhárítani, amelynek jó megoldására csak a gyógypedagógus lehet a hivatott? Ezek és hasonló kérdések feleletre várnak és jól teszi a választmány, ha a dolgot napirenden tartja és alaposan megtárgyalja. Ajánlatos lenne a gyűlésre a „kisegítő“ iskolák képviselőit nagyobb számban meghívni.

VEGES KÖZLEMÉNYEK

A legkiválóbbak. A miniszter úr 8 kartársunk jeles működéséről tudomást szerezvén, elismerését nyilvánította a kiváló szakembereknek. Miniszteri elismerésben részesült

a siketné mák oktatása területén felmutatott kitűnő eredményeért **Ehling Jakab** Bpest, **Gábor Lajos** és **Milassin Gyula** Szeged, **Sturm József** Eger, **Takáts Gyula** Sopron;

a vakok oktatásának területén felmutatott kitűnő eredményeért **Horváth Kálmán**;

az értelmi fejlődésükben korlátozott gyermekek oktatása területén felmutatott kitűnő eredményeért **Káplán Gyula** Bpest (áll. kisegítőisk.) és **Füzesi Árpád** Bpest (áll. gyógyped. nevelőint.)

A magunk részéről kívánjuk, a kitüntetetteknek, hogy a kitüntetés örömét

* A „Magyar Gyógypedagógia“ többször foglalkozott a kérdéssel. Utalunk itt **Zsenaty Dezső** (1924. évf. 55. l.), **Klug Péter** (1928. évf. 1. l.), **Éltes Mátyás** (1928. évf. 79. l.), vitéz **Gépay Károly** (1928. évf. 101. l.) tanulmányára. A gyógypedagógiai intézetek országos Szaktanácsa is tárgyalta azt, sőt miniszteri rendelet is van róla (1929. évf. 16. l.).

ők maguk minél tovább élvezhessék, mi pedig sokáig gyönyörködhessünk szép működésükben és annak eredményeiben.

Az ilyen kitüntetésnek azonban sokkal nagyobb buzdító ereje lenne, sokkal erősebb vonzó erővel hatna az ifjú tanárgenerációra és a nagy közönségre, ha széles körben publikáltatnának és a hivatalos lapokban is közzététnék a miniszter úrnak ez az elhatározása.

A m. kir. áll. átmeneti Fiúotthon gyakorlati pedagógiai szakbemutatója (V., Markó-utca 12) 1929. június hó 26-án.

A m. kir. állami átmeneti fiúotthon, mely két évtizede *Morvay László* esztergomi tb. kanonok, igazgató nagy szeretettel és agilis ügybuzgalommal irányított vezetése alatt fejt ki működését, 1924. évi szeptember hó 1-én államosított az Igazságügyminiszterium kötelekében.

Az intézet az elhagyott és erkölcsileg veszélyeztetett fiatakorúak ideiglenes, átmeneti elhelyezésére, valamint megfigyelésére szolgál. A 20 évi működése alatt napjainkig több, mint 13.000 fiatakorút fogadott be az otthon. Ezek közül az elmúlt év során 1791 fiatakorú fordult meg az intézet falai között.

Az átmeneti fiúotthon a nevelés és megfigyelés minél sikeresebbé tétele érdekében: *analfabéta-, gyengeképtűeknek szánt, azonfelül népiskolai és ísméllőiskolai osztályokkal, orvoslélektani laboratóriummal, nem különben ipari műhelyekkel* rendelkezik.

Tanonképzésre felszerelt iparágai a következők: *szabó, cipész, asztalos, kosárfő, könyvkötő és lakatos.*

Van az otthonnak ezenkívül 1172 kötetes könyvtára, fúvós zenekara, énekkara, cserkészcsapata és leventecsapata.

A kenyérkeresti lehetőség biztosítása érdekében ezenkívül jól bevezetett, a munkaadók széles körében ismert *elhelyező irodával* is rendelkezik, mely az 1928. év során: 1157 fiatakorút juttatott álláshoz.

Az átmeneti fiúotthon egyben — a megelőzés elvén felépült — az igazságügyi gyermekvédelem országos központi elosztó telepének feladatkörét is betölti.

A m. kir. állami átmeneti fiúotthon a tanévzáró ünnepén, gazdag műsor-számok keretében mutatta be a szakkörök és az érdeklődő nagyközönség előtt az intézet speciális nevelésének eredményeit, — különös súlyt helyezve az *iparoktatás, nemkülönben a cserkészlet, valamint a leventeképzés, továbbá az iskolai előmenetel* s végül a *zene- és énekoktatás* terén elért eredményekre.

A m. királyi állami átmeneti fiúotthon növendékeink ipari kiállítására az évzáró ünnepé után még 8 napig volt nyitva az érdeklődőknek.

Az átmeneti fiúotthon évi munkájáról érdekes adatokat találunk az értesítőben. Megtudjuk, hogy az 1157 elhelyezett közül 567-et a bíróság, az igazságszolgáltatás vagy a felügyelő hatóság, 7-et az ipartestület, 6-ot magánfél, 2-t a nevelőotthon, 5-át a rendőrség, 4-et a szociális misszió, 11-et a szülő kérelmére vettek be az otthonba, 537 pedig *önként* jelentkezett.

Életkor szerint volt köztük:

10-éves	19,	14-éves	150,	18-éves	90,
11-éves	37,	15-éves	161,	19-éves	75,
12-éves	48,	16-éves	203,	20-éves	29,
13-éves	118,	17-éves	176,	20-évnél több	33.

A kihelyezettokról szóló kimutatás a foglalkozási ágak egész sorát említi, ahol az intézet lakói elhelyezkedtek.

Az értesítő adatai igazolják, hogy céltudatos munka folyik az intézeti falak között.

Az **egyötetes kis Herder-Lexikon** a legtökéletesebb gyakorlati kézikönyv. 50.000-nél több címszót, 4000 képet és térképet tár az olvasó elé. Alapos, gyakorlatias, könnyen kezelhető. Német nyelvezete könnyen érthető. Ára 50 marka. Részletfizetésre is megrendelhető. Képekkel díszített mutatónyelvei megtekintésre minden jobb könyvkereskedés vagy maga a kiadó, *Herder Freiburg, Breisgau* — megküldi az érdeklődőknek.

A KIADÓ HIVATAL KÖZLEMÉNYEI

Az 1929. évben a következő előfizetések folytak be:

1928-ra visszamenőleg előfizettek: Ákos István 5, Borbély Sándor 5, Babilya Margit 5, Dévay Flóra 5, Deák István 5, Demjén Mária 5, Erődy Harach Tihamér 5, Dr. Feldmann Sándor 5, Faluba György 5, Gócs Ottó 1, Gansel Irén 5, Goldzieher Klára 5, Dr. Gurszky Ernő 5, Gáspár Árpád 5, Dr. Héjja József 5, Hliszák János 5, Jehu Kálmán 5, Klug Péter 5, Kádas György 5, Krieger György 5, Koleszár József 5, Lengyel Gyula 5, Dr. Lenkei Gyuláné 5, Lett József 5, Leopold Rezső 5, Magyar László 5, Matusz György 5, Nagy Péter 5, Nagykőrös város 5, Orbán Júlia 5, Pánczél Imre 5, dr. Pásztor Imre 5, Pécs sz. kir. város 5, Pintér József 5, Quint József 5, dr. Ranschburg Pál 5, dr. H. Révész Margit 5, dr. Rajnikné Pápai M. 5, dr. Schmidt Ferenc 5, Supka Károly 5, Schäfer Mátyás 5, Sárkány Pál 5, dr. Schnell János 5, Szipóts Marianné 5, dr. Schaffer Károly 5, dr. Szondi Lipót 5, Tóth Árpád 5, Tolnai J. Béla 5, Tóth Ferenc 5, Virga Lajos 10, Vágó Károly 5, Vass József 5, Zsigmondi Irma 5, Áll. gyógyped. nevelő int. Bpest 10, Áll. kisegítő isk. Kispest 5, Áll. kisegítő Kecskemét 10, Elmegógyintézet Lipótmező 10, Beszédhibások áll. tanfolyama 10, Izr. siketnémák orsz. intézete 10, Siketnémák int. Kecskemét 10, Siketnémák intézete Budapest 4, Székesfővárosi gyógyped. intézet Rákosfalva 10, Gyógyped. intézetek orsz. szakfelügyelősége 10.

1929. évre előfizettek: Állami kisegítő isk. Bp. 40, Áll. kisegítő iskola Pesterzsébet 10, Áll. kisegítő isk. K.-K.-Halas 20, Áll. kisegítő isk. Debrecen 20, Áll. kisegítő isk. Szeged 20, Áll. kisegítő Csongrád 20, Áll. kisegítő Ujpest 20, Áll. gyógyped. intézet Gyula 10, Áll. gyógyped. intézet Kisújszállás 20, Áll. gyógyped. intézet Bpest 20, Balázs Géza 5, Berinza István 5, dr. Bárcki Gusztáv 5, dr. Bernáth István 4, Barhos Károly 5, Derbész Bertalan 5, Demjén Mária 5, Éder Ilona 5, Ehling Jakab 5, Egyetemi könyvtár 30, Faluba György 5, Fizári Bódog 5, Frey József 5, Fiedler Lajos 5, Gócs Ottó 4, Iglér Antal 5, Gyógyped. intézetek orsz. szakfelügyelősége 20, Kirschenheuter Ferenc 5, Kádas György 5, Kedvesy B. 5, Koleszár József 5, Kovácsné Cséfalvy Irma 5, Lengyel Gyula 5, Mayer András 5, Matusz György 5, Markovics Árpád 5, Michels Fülöp 5, M. kir. átmeneti fiúotthon Bpest 20, Morvay László 5, Martin Gyula 5, M. kir. fiúnevelő int. Aszód 20, Nagy Péter 5, Némethy Kázmér 5, Pánczél Imre 5, Püha László 5, dr. H. Révész Margit 10, Rk. Tanítóképző Bp., Ranolder-u. 20, dr. Ranschburg Pál 5, Siketnémák int. Sopron 20, Siketnémák intézete Szeged 10, Sándor Lajos 5, Sipőcz Marianna 5, Súpka Károly 5, Siketnémák áll. int. Budapest 20, dr. Schaffer Károly 5, Schnitzl Gusztáv 3, Schulmann Adolf 5, Schannen Péter 5, Szlavkovszky Endre 5, Szatmári Antal 5, Szatmári Antalné 5, Telkes Alfréd 5, Thüringer János 5, Tolnai J. Béla 5, dr. Vély György 5, Vollmann János 5, Vakok int. Szombathely 20, Vakok orsz. int. Budapest 20, Székesfővárosi gyógyped. foglalkoztató int. 20, dr. Szórády István 5, Wernitz József 5, Géder Ida 5, dr. Baranyai Jenő 5, Siketn. int. Eger 20, Tiffert György 5, Áll. kisegítő-isk. Eger 20, Sn. fiúfoglalk. Vác 20, Gyógyped. int. Gyula 10, Dévai Flóra 5, Gyógyp. int. Rákosfalva 20 P.

Tisztelettel kérjük a hátralékban levő igen tisztelt előfizetőinket, hogy az 1929. évre szóló előfizetést a mellékelt csekkleapon szíveskedjenek beküldeni.

Tisztelettel közöljük, hogy lapunk előfizetési díja az 1930. évre változatlan marad. A társaság tagjainak 5 pengő, mely egyszerismind tagsági díj is; nem tagoknak, intézeteknek 20 pengő. A lap a jövőben is kéthavonként jelenik meg.

Zsenaty Dezső,
a kiadóhivatal vezetője.